

NOORUS MAA

EESTI NOORSOO AJAKIRI
ESIMENE AASTAKÄIK

S I S U.

Myosotis — Metsa muusika. R. Kipling — Moti Guj. H. Olvi — Pompeis jõululaupäeval. A. Tagamaa — Videvikul. K. Hänninen — Jäämere kangelane. S. K. — Pingviinid. F. Koch-Wawra — Mees, kellele Ameerika närib kummi. S. Želihovska — Riooni jõe kallastel. J. Käis — Raadio. Loodusesõbra nurk.

RIHALA O.

Kirjakast.

A. Kolk — Saatsime teile töö ammu kaaskirjaga tagasi. L. O. — Olen üksi — ei. Johannes Kannike — „Meri“ — paberikorvis. „Vanavarakorjajad“ ei lähe ka — juba ammu tuntud lugu. K. M. — Olgugi, et „Sügisöö maal“ on „tõsi asi“, nagu kinnitate, ei tarvita meie teda siiski. Meie nõudmised ilukirjandusliku töö kohta on teissugused. Teie töö on nagu ajaleheteade „õnnetuste ja kuritööde“ nurgast. „Venemaale“ ka ei lähe. Saame tarvitada ainult neid töid, mis saadetakse siia tervikutena, aga mitte jatku kaupa; olgu see ka teistele teadmiseks. E. H. — Aga „Suviöö“ ei ole ju sugugi sonett, nagu teie ütlete. Ei. A. Tagamaa — Ühe laulu leiate lehest, teine — ei. L. Juksaar — Laulud ei lähe.

Kõigile noortele kaastöölisele. Palutud kirjalikke arvustusi ei saa alati saata, lepitage sellepärast siin antud teadetega. Ärgu ei veel kedagi kohutagu, jatkake aga tööd ja pidage meid aeg-ajalt meeles. Pange tähele, et kõik kaastöö oleks kirjutatud selgesti ainult lehe ühele küljele.

NOORUSMAA

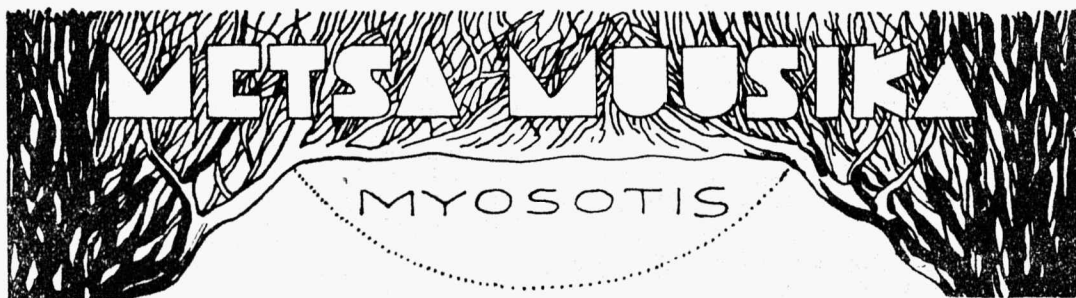
EESTI NOORSOO AJAKIRI

Nr. 7.

Heinakuu

1926.

Toimetuse juhataja: J. Käis, M. Laarman, E. Martinson. :: Vastutav toimetaja E. Martinson. :: Väljaandja: Eesti Õpetajate Liit. :: Toimetuse ja talituse: Tallinn, Rataskaevu nr. 22. Toimetuse kõnetunnid esmaspäeval ja reedel k. 12—1.

*Mu muusika ma metsas leidsin:
mull' hiiglakannel mängis sääl,
kui end ta rohelusse peitsin
mu ümber laulis laane hääl.*

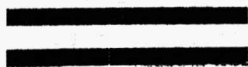
*Ja oli mets veel tempel mulle,
kus kandsid võlve määratuid
puutüved pruunid. Päikesetulle
need võlvid vaadand sajad suid.*

*Hing Suure Vaimu samme kuulis,
kes elu loob ja ilu toob.
Ta tiibe koha tõusvais tuulis
mull' ütles: Talle laulu loob*

*mets oma kandle kauneil keelil,
sääl mäng'vad ebamaised käed,
mis varjat inim lapse meelil —
vaid lehti lainetavat käed.*

*Ja uskusin, et metsaladvad
on tema roheline troon,
et pilved valged teda katvad,
et põlev päike tema kroon.*

*Ja kivile — mu altarille —
tõin talle, mul ei olnud muud —
ta enda lood lõhnohvri — lille —
ja lauluohvri andsid puud.*

MOTI GUJ

R. KIPLING

Rudyard Kipling,
kuulus inglise kirjanik.

Keegi eurooplane ostis Indias tüki maad, et sinna asutada kohviistandus. Põline mets raiuti maha, puud veeti ära, oksad korjati kokku ja põletati. Järele jäid ainult kändud. Kändude juurimist toimetatakse Indias harilikult elevantide abil. Dünamiidiga purustamine on kulukas ja tulega põletamine võtab palju aega. Oma tugevate kihvadega käristavad elevantid kändud maast välja, või kisuvad nad kõitega üles.

Eurooplane palkas endale hulga elevanti üksikult, paariviisi ning kolmekaup ja asus tööle. Kõige parem kõigist elevantidest kuulus kõige halvemale elevantijuhile. Selle toreda looma nimi oli Moti Guj (s. t. elevantide pärl). Moti Guj oli oma juhi pärisomandus. Oleks sääranne tore loom elanud maaosas, mis kuulub mõnele India vürstile, siis oleks ta tingimata ka vürstile rekvireeritud, et see maaosa aga oli Inglise ülemvalitsuse all, siis jäigi Deesa — Moti Guj juht, oma kalli varanduse täielikuks peremeheks.

Deesa oli metsik ja lõbuhimuline. Oli ta oma tugeva looma abil teeninud küllalt raha, siis hakkas ta jooma, logelema ja ümber hulkuma. Sarnastel kordadel sai Moti Guj sagedasti kolkida. Telgilatiga virutas joobnud Deesa elevanti esimeste jalgade tundelikkude varbaküünte pihta. Ja Moti Guj ei trampinud siis oma peremeest mitte pihuks ja põrmuks, sest ta teadis, ei kuj peks mõödub, siis võtab Deesa oma kättega ta londi ümbert kinni, nutab hale-

dasti, nimetab teda kõige hellemate nimetus- tega ja kostitab teda viinaga. Moti Guj oli suur alkohooli sõber. Kõige rohkem meeldis talle arak, kuid ta ei põlanud ka lihtset palmi- veini, kui paremat polnud saada. Pärast seda heitis Deesa Moti Guj esimeste jalgade vahele magama ja et Deesa sarnastel kordadel harilikult tünava keskpaaiga endale magadispaigaks valis ja Moti Guj tema juures suure hoolega vahti pidas ja ühtki vankrit ega jalakäijat lähedale ei lasknud, siis pidi kogu liikumine seisma, kuni Deesa arvas hääks ärgata.

Töö ajal aga ei tohtinud logelda. Selleks olid päevapalgad liig kõrged. Siis istus Deesa Moti Guj turjal ja juhtis teda. Ja Moti Guj aina rookis kände välja — sest tal olid toredad kihvad — või ta tiris neid kõiega välja — sest tal olid hiiglatugevad õlad. Deesa aga istus rahulikult tema suurte kõrvade taga ja nimetas teda kõikide elevantide kuningaks. Öhtul sai siis Moti Guj päevapalgaks 8 puuda rohelist toitu ja veerand toopi viina. Ka Deesa sai oma osa ja kui ta sellega valmis oli, siis istus ta Moti Guj jalgade vahele ja laulis oma laule kuni tuli aeg magamaminekuks.

Kord nädalas viis Deesa Moti Guj jõe ääre. Mõnutundel heitis elevant madalas vees ühele küljele ja Deesa puhastas teda kookusharjaga ja müürikiviga. Tugev kivihoop elevanti selga oli märgiks, et üks külg on puhast, ja Moti Guj pöördus siis teisele küljele. Kõige viimaks vaatas Deesa läbi tema jalad ning silmad ja tõstis üles tema pikad kõrvad, et näha, kas ei ole sääl haavu, mis hakanud mädanema. Oli puhastustöö lõpnud, siis sammusid mõlemad kodu poole, lauldes laulu merest — Moti Guj, must ja läikiv, kaheteistkümmne jala pikkust rebitud puuksa oma londiga õõtsutades ja Deesa oma pikki märgi juukseid palmitsedes.

See oli mugav elu, kuni Deesal jälle mõt- tesse tuli end tublisti täis juua. Ta ihaldas suuremat orgiat. Väiksemad trimpamisid nagu ei oleks enam vastanud tema mehelikkusele. Ta läks istandiku peremehe juure.

„Minu ema on surnud!“ hüüdis ta nuttes.

„Ta suri sul juba kahe kuu eest teises istanduses ja veel enne seda juba aasta eest, kui sa jälle minu juures töös olid“, ütles peremees, kellele pärismaalase kriukad hästi olid tuttavad.

„Siis oli see minu tädi, ja tema oli mulle sama hää kui ema!“ ulus Deesa edasi. „Ta on kaheksateistkümmend nälgivat last järele jätanud ja mina pean nüüd nende väikesi

kõhukesi täitma!“ Seda üteldes ta tagus otsasisega maad.

„Kes on sulle sellest teatanud?“ küsis peremees.

„Post on teate toonud.“

„Terve nädal otsa ei ole meie posti saanudki. Mine oma töö juure!“

„Laastav taud on minu külas möllama hakanud ja kõik minu naised lamavad surmavoodil!“ karjus Deesa ja pisarad veersid tal mõõda põski alla.

„Kutsuge Chihun siia, ta on samast külast, kust Deesagi!“ käskis peremees.

Chihun tuli.

„Chihun, kas sellel mehel on naine?“

„Temal! Ei. Ükski tüdruk meie külast ei läheks temale. Ennem läheks ta elevandile.“

Chihun naeris Deesa välja, kes sääl ulus ja mõrgas.

„Sinu asi läheb halvasti! Silmapilk lähed oma töö juure!“ hüüdis peremees.

Nagu oleks uus mõte Deesale taevast pähe antud, nii järsku paiskas ta selle välja:

„Nüüd räägin sula tõtt. Kaks kuud juba ei ole ma enam joonud. Tahan minna kaugele sellest taevalikust istandusest, et ma ei saaks olla põhjuseks ühelegi pahandusele, ja tahan end tublisti täis juua.“

Kiire naeratus libises üle peremehe näo.

„Deesa,“ ütles ta, „nüüd oled sa õigust rääkinud ja ma annaksin sulle kohe loa, kui ma ainult teaksin, mis pean ma Moti Guja pääle hakkama, kui sa ära oled. Sa tead ju, et ta ainult sinu sõna kuuleb.“

„Elagu taeva valgus nelikümmentuhat aastat!“ hüüdis Deesa suure vaimustusega. Mina olen ainult kümme päeva ära, siis pöördun tagasi, seda kinnitan oma usu, au ja hinge pühaduse juures. Kas annate siis armulikult luba taevalikku Moti Gujd siia kutsuda?“

Luba anti ja vastuseks Deesa läbilõikavale hüüdele ilmus kiikudes lähemale elevandi majesteetlik kuju lähema puusalga varjust, kus ta oma peremehe äraolekul endale liiva selgaloopimisega aega oli veetnud.

„Minu südame valgus, joojute varjaja võimu mägi, laena mulle oma kõrv!“ ütles Deesa, elevandi ees end kikiarvaile ajades.

Moti Guj tõstis oma londi üles ja keeras kõrva Deesa poole.

„Ma lähen ära“, ütles Deesa.

Moti Guj silmadesse ilmus rõõmusära. Tema armastas ümber lonkida nagu tema juhtki. Ümberkolamisel võis ta tänavailt kõiksugu ilusaid asju kinni napsata.

„Aga sina, vana paks siga, pead siia jääma ja tööd tegema.“

Rõõmus sära kadus elevandi silmist, kuigi ta püüdis end näidata rahulikuna. Ta vihkas käändude juurimist. See tegi tema kihvadele haiget.

„Kümme päeva olen mina ära, minu kalikene! Tõsta oma pahem esimene jalg üles! Ma tahan selle tõsiasja sinna sisse taguda, sina krobeline kärnkonn kuivanud porilombist!“

Deesa võttis telgilati ja virutas sellega kümme korda Moti Guj varbakünte. Moti

Guj rõhkis valu pärast ja tõtis üles kord ühe kord teise jala.

„Kümme päeva pead sa tööd tegema, pead kändesid välja kärstama, nagu Chihun sulle seda käsib. Tõsta Chihun üles ja pane ta oma turjale!“

Moti Guj keeris oma londi otsa rõngasse, Chihun astus selle pääle ja elevand tõstis ta oma turjale. Deesa ulatas tema kätte raske raudse astla, millega juhatakse elevanti.

Chihun löi astlaga mõõda elevandi paljast pääd, nii et see kõmises.

Moti Guj hakkas pasunat ajama.

Tööelevand juhiga.

„Ole vait, sina ürgmetsa siga! Chihun on nüüd kümme päeva sinu juht. Ja nüüd jäta mind jumalaga, mu südame loom! Oh sa mu isand ja kuningas! Kõigi loodud elevantide pärl! Minu kodukolde liilia, hoiu oma kallist tervist! Jää vooruslikuks! Jumalaga!“

Moti Guj löi oma londi Deesa ümber ja tõstis ta kaks korda õhku. Nii oli tal viisiks oma peremeest jätta jumalaga.

„Nüüd ta juba hakkab tööd tegema“, ütles Deesa istandiku omanikule. „Kas tohin ma, nüüd minna?“

Peremees nikutas päega ja Deesa kadus põõsastikku. Moti Guj läks tagasi tööle.

Chihun hoolitses hästi tema eest, kuid sellegipärast tundis ta end õnnetuna ja maha-jäetuna. Chihun andis talle tordikaupa maitsvat rohtu ja kõdistas teda lõua alt. Chihuni väike laps lipitses tema ümber pärast tööaega. Chihuni naine nimetas teda omaks lemmikuks. Moti Guj aga oli kare vanapoiss nagu Deesagi. Perekondlikud õrnuseavaldused ei mõjunud

temasse põrmugi. Tema igatses tagasi saada oma ilma valgust — viina ning joobnud uinakut, metsikuid hoope ning karme kallistusi.

Istandiku omaniku imestuseks töötas ta aga imehästi.

Deesa oli sel ajal mööda külatänavaid ümber hulkunud kuni ta sai kokku indulaste pulmarongiga. Lakkumise prassimise ja tantsimisega ununes tal antud tähtaeg.

Koitis üheteistkümnenda päeva hommik, aga Deesa't polnud kustki leida. Moti Guj vabastati ahelast, et tööle saata. Ta raputas nad endast, vaatas ringi, kehtis õlgu ja läks minema, nagu oleks tal kuski mujal asju ajada.

„Hei! Tule tagasi!“ hüüdis Chihun. „Tule siia, sina nurjaläinud mägi, ja tõsta mind oma turjale! Tule tagasi, mäekinkude hiilgus, terve India ehe! Pöördu ümber, või muidu raiun maha viimase varba sinu esimestelt jalgadelt!“

Moti Guj häälitseis viisakalt, aga sõna ta ei kuulnud. Chihun tormas talle järele ja viskas silmuse tema üle. Moti Guj sirutas kõrvad ettepoole. Chihun teadis mis see tähendab ja sellepärast katsus ta mõju avaldada valjude sõnadega.

„Ära tee lollusi!“ kisendas ta. „Marss, tagasi oma jaoskonda, sina kuradipoeg!“

„Hrrrump!“ paiskas välja Moti Guj, ja see oli kõik — see ja ettepoole sirutatud kõrvad...

Siis Moti Guj lonkis minema, närvis hooletult hambaurgitemiseks oksa, kolas ringi kändude juurimise platsil ja mõnitas teisi elevant, kes olid läinud tööle.

Chihun teatas asjast peremehele. See tuli suure koerapiitsaga ja paukus vihaselt. Moti Guj näitas valgele mehele seda au, et ta teda veerand penikoormat mööda kändude juurimise platsi oma turjal ümber õõtsutas ja siis teda verandale tõstis, kusjuures ta ähvardava „hrrrump“ kuuldavale laskis. Siis jäi ta maha ette seisma ja kiikudes jalgadel ühele ja teisele poole, naeris endamisi selle nalja üle, nagu see elevantidel viisiks.

„Meie tahame teda piitsutada!“ hüüdis peremees. „Ta peab kõige parema keretäie saama, mis elevant kunagi saanud. Andke Kala Nag'ile ja Nazim'ile kumma'egi kaheteistkümmne jala pikkused raudahelad ja käskige neid Moti Guj'le kakskümmend hoop anda!“

Kala Nag (s. t. must madu) ja Nazim olid karja kõige suuremad elevantid. Ja üks nende ametikohustest oli raskeid karistusi täide viia, kui keegi juht mõnda elevanti enam tarbekohaselt ei suutnud läbi kolkida.

Nad võtsid ahelad ja lähenesid kahest küljest Moti Guj'le, et ta endi vahele võtta.

Moti Guj ei olnud terves oma kolmekümneühiksa aastases elueas kunagi piitsutada saanud ja tal ei olnud ka nüüd huvi selle uue asjaga tutvuda. Nii ootas ta siis nüüd, pööris pää paremalt poolt pahemale poole ja mõttis endale välja punkti Kala Nag'i rasvases sapsus, kuhu võiks kõige sügavamale oma raske kihva vajutada. Kala Nag'il ei olnud enam kihve. Ahel oli tema ameti tunnusmärk. Ta pidas oma tervisele kasulikmaks veel viimasel hetkel Moti Guj'st võimalikult kaugemale hoiduda ja sarnane nagu teha, nagu

oleks ta selle ahela ainult naljapärasest kaasa võinud. Nazim pöördus ümber ja läks aegsasti kodu poole — ei olnud tal kalduvust kolkimisele nii vara hommikul.

Ja nii jäi Moti Guj ettepoole sirutatud kõrvadega ainuüksi õue seisma.

See sundis peremeest vähe järele andma. Moti Guj tammus tagasi istanduse platsi poole, kus töötati. Ei ole kerge asi hakkama saada elevantiga, kes ei taha tööd teha ja kes pääle selle veel on lahti. Moti Guj patsutas londiga oma vanu sõpru ja küsis, kas kändude käristamine ei ole lõbus amet. Ta rääkis neile kõik-sugu lollusi nende töö kohta ja et neil õigus olevat pikka „lõuna puhkeajaga“ nõuda. Nõnda siin ja sääl kuni päikese loojaminekuni ümber kolades demoraliseeris ta terve elevantide karja. Siis sammus ta oma jaoskonda ja hakkas õhtusööki ootama.

„Kui sa ei taha teha tööd, siis ei pea sa ka mitte sööma,“ ütles Chihun vihaselt. „Sa oled halvasti kasvatatud loom, oled metsik elevant. Kasi tagasi oma džunglisse!“

Chihuni väike pruun pojuke ronis majaaniti põrandal ringi ja pistis uksest välja oma väikesed rasvased käekesed, et kinni haarda hiigla-koma musta varju. Moti Guj teadis, et see pisipõrmuke oli Chihun'ile kõige armsam asi ilmas. Ta sirutas oma londi ligimeelitavalt konksu tõmmatud otsaga lapse poole välja, laps tormas hõisates selle poole ja Moti Guj tõstis ta kiiresti üles, kuni ta kaksteistkümmend jalga oma isa pääst kõrgemal õhus heljus ja kriiskas.

„Suur päälük!“ hüüdis Chihun, „parimad jahukoogid — ja neid on tervelt kaksteistkümmend, kaks jalga põigiti läbi mööta ja rummis leotatud — peavad silmapilk sinu omad olema ja sinna juure veel kakssada naela värskelt lõigatud noort suhkrupilliroogu. Arva ainult armulikult hääks see väärtusetu põrm kes on minu elu ja süda, jälle ilusasti panna maha!“

Moti Guj pani pruuni poisikese ettevaatlikult oma esimeste jalgade vahele, mis oleksid võinud terve Chihuni tüti pudruks tampida, ja jäi oma sööki ootama. Ta söi selle ära ja pruun poisike ronis minema.

Moti Guj jäi tukkuma ja unistas Deesast. Üks pa'judest mõistatuslikkudest asjaoludest elevantide juures on see, et tema hiiglasuur keha vähem unepuhkust tarvitab kui kõik teised elavad olevused. Neljast — viiest tunnist öö kohta jätkub — paar tundi enne keskkööd ühel küljel ja paar tundi pärast kella ühte teisel küljel lehades. Ülejääva osa ööst veedab elevant söömisega, sinna ja tänna liikumise ja endamisi jutuaamisega.

Umbes kesköö ajal astus Moti Guj omast jaoskonnast välja. Talle oli mõttesse tulnud, et Deesa ehk kuski pimedas metsas joobnult ilma järelvalveta lamab. Sellepärast kihutas ta norsates, ähkides, pasunat ajades ja kõrvu raputades terve hommikupoolse öö mööda metsa ümber. Ta läks alla jõe ääre, kus Deesa teda harilikult puhastas, sirutas londi läbikäigukoha poole välja ja ajas pasunat. Aga vastust ei tulnud. Deesat ta ei leidnud, kuid ajas terve elevantikarja üles ja tegi koledat hirmu mustlastesalgale, kes metsas oli laagris.

Vara hommikul ilmus Deesa. Ta oli vahvasti prassinud ja ootas nüüd trahvi tähtaja möödalaskmise pärast. Ta suu jäi esiteks imestuse pärast lahti, kui ta nägi, et istandus on rikkumata, sest Moti Guj iseloomu tundis ta väga hästi. Paljude maanikumardustega ja vee rohkemate valedega lähenes ta peremehele. Öine rännak oli teda tublisti väsitanud ja ta kõhu teinud tühjaks.

„Kutsu oma loom siia!“ käskis peremees. Deesa hüüdis elevanti müstilises elevantikeeles, mis, nagu mitmed elevantijuhid usuvad, ilma loomise ajajärgus, kus elevantid olid ilma valitsejad, aga mitte inimesed, on saanud alguse Hiinast. Moti Guj kuulatas ja pistis joostes tulema. Elevantid ei jookse tuhatnelja.

Nemad liiguvad vahelduva kiirusega. Kui elevant kiirrongigi kätte saada tahaks, ei hakkaks ta siiski tuhatnelja jooksuma, aga kiirrongi saaks ta ometigi kätte. Nii oligi Moti Guj peremehe ukse ees, enne kui Chihun seda oleks märganudki, et ta omali kohalt on kadunud. Ta langes Deesa käte vahele ja mõirgas suurest rõõmust. Ja mees ja loom nutsid mõlemad ja katsusid endid vastastikku iäbi päällest jalatallani, kas nad mitte kuski mõnda viga ei ole saanud.

„Nüüd läheme tööle!“ ütles Deesa. „Tõsta mind üles, minu poeg ja minu rõõm!“

Moti Guj vibutas ta oma turjale, ja nad läksid käristama raskeid kände...

Suurest imestusest lahtus peremehe viha.

Pompeis jõululaupäeval.

Henrik Olvi.

Autori joonistustega.

arahommikul jõuate Rooma rongiga Neapoli jaama, kui tahtlikult möödute öisest Roomast, et jõuda värskena lõunasse.

Rahuldatusena, aga natuke väsinuna otsite siis oma reisikohvrile avarama koha ja end saatusele usaldades jääte ümber vaatama. Pakikandjad tüütavad teid ainult aupaklikkuse piirides, sest põhjamaalase ükskõiksus on siin inimesele mõningani määrani kilbiks.

Silm eksib üle vagunite, tehasekorstnate, katuste, ja pörkab siis äkki vastu miskit võimast ja õhulist siluetti. See on Vesuuv.

Ta rõhub üles hommikuuttu oma kahapäise päramiidi, mähib enda ladva salapärasesse kirmesse, mis taevast ripub mäele.

See on Vesuuv, kuid mitte too, mida olete harjunud nägema geograafia õppe-raamatuis, kus ta kergib Neapoli pano-raami tagant, pildi esiplaanil aga laialdavaline piinia.

See mäepilt siin on nagu hüpnoos, mis jääb teisse kogu ajaks, mil viibite siin piirkonnas. Temaga algab ja lõpeb sinne rännak.

* * *

Kraadiklaas näitab +16 — 17° R. Pole enam ega vähem, kui jõululaupäeva keskpäev. Tundub meie hilissuve.

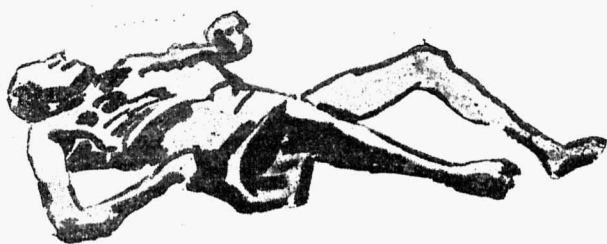
Taevas on selge, õhk tolmutu ja kristalliline.

Tänavail müriseb Neapoli moodne linnaelu, millesse seguneb miski primitiivne lõunast. Seda aga võis juba märgata Veneetsias ja Florentsiski. Üle agulite tõuseb Vesuuv — nüüd keskpäeval puhtana ja sinavana lõikena. Ta kutsub ja manab. Tee viib mu Pompeisse, Vesuuvist mööda, ta jalale.

Mis Euroopa linnades veel on kohalist ja iseloomulist — see on nende agulid, eeslinnad. Kesk-Euroopa suurlinnad liginevad ikka enam ja enam üldtüübile, see on rahvusvahelise linnakultuuri võimsa arengu otsekohene tulemus.

Neapoli rannaagulis liikudes tunned aga olevat end hoopis isesuguses ilmas. Kas Aafrikas? See on ainus ja lõputu turg. Rahvamurd, kisa, küll inimeste, küll kaubalaudade värviküllus. Kõik on paisatud segi askelduse kires. Lihalauad, juure- ja aiavili pöörleb nagu ringtantsus. Siinsamas tammuvad aeglaselt lehmad omas süütumas tuseduses. Siin neid lüpsetakse ja jagatakse peretoiijale meelitusi sõnaga ja teoga.

Kitsad ja kõrged tänavad, nagu tunnelid, on kirjus värvilises lipuehtes. See ei ole midagi muud, kui kuivev pesu, mis tõmmatud üle uulitsate. Uulits on kõigeiks. Siia saadetakse aknast pühkmedki, nõnda, et neid jätkub

Laip Pompei muuseumis.

mandariinidele, lambasinkidele ja sidrunitele! Igaüks peab oma kohuseks seda pilli oma võimiste piirides täiendada. Kõik paigad ja urkad näitavad olevat täis mädanenud puuvilja ja toorest liha. Meie põhjamaise kehvusega harjunud nina on koormatud vägeva lühnaküllusega. Pää pööritab, tunned hirmu lämbumisest. Sää! kargab sulle ette keset uulitsat pruun ja räpane põngerjas. Enamik ta kehast on paljas ja jumala meelevallas. Krässus ja must, nagu väike kurat, pistab ta, asja ees, teist taga, röökima aia vahel oleva põrsana. Selleks peab küll olema eriline vaimustus — mõtled. Kuid juba on sõiduk sellest segadusest väljas, aegajalt vaid veel mõni harkjalgne Giovanni saadab järele sulle oma vaimustava tervituse. Läheb mööda kaarikuid hiiglaratastega. ees pisitiluke hobueesel, kelle näol kaalutud tõde — „kui läheb räbalasti, pole minu asi.“

Ja siis välgatab paremal Vahemeri ning vasakul tõuseb laias kaares lainetena paisuv Vesuuv. Ta on lage, tuhkjäs-pruun ja lasuurne. Ta jala puhtal foonil valendab mõni kapell, eemal küngaste vahel ripub aleveid nagu roosid kobaraid. Sekka on torgatud mõni üksik lai piinia nagu tundelise pintsliaga. Võib vaevalt kujutella puhtamat ja ülevamat panoraami.

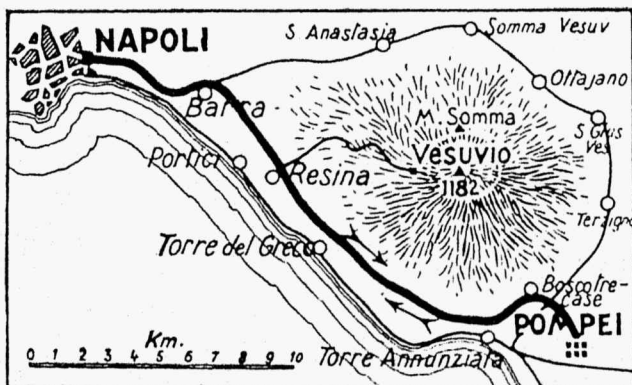
Ja keset kõike seda seisab Pompei. Kahetuhandaastane mineviku elavana tunnistajana asub ta siin päikeseküllases rahus. Uudishimulikele pole ta teelt nähtav. Söödised künkad peidavad ta ja sulavad ise Vesuuvi monumentaalse jalaga üheks avaraks lainetuseks kogu silmapiiri ulatuses.

Pompei on linn. Omaette linn, — citta morta — surnud linn, hüütakse teda siin. See ei ole mõni tänapäevaellu paisatud üksikvare, nagu on seda vana Rooma muistsed osad. Ta on hilja leitud, siis, kui oldi ta väärtuses teadlik. Sama Vesuuvi tuhk, mis ta kord hävitas, hoidis ta alal meieajale mitme meetri paksuse kihi all.

Parima ülevaate kogu surnud linnast saab Pompei oru (Valle Pompei, Sanctuario) poolseilt künkalt, või välja-kaevatud tsirkuse juurest lagendikult. Siit avub vaatele ta kavakindel uulitsatevõrk, suuremad ehitused ja plaanikindel väljakaevamistöö. Surnud linn on tuhakorrast vabastatud umbes ühe kolmandiku ulatuses, kaks kolmandikku on tasase söödi all, mille viimses nurgas on välja kaevatud üksikuna Circus maximus — suur tsirkus.

Kaevamistöid tehakse riiklikul ettevõttel. Itaalias üldse kõik muinsuse- ja kunstimuuseumid on riigi päralt ja kuuluvad erilise ministeeriumi valitsuskonda. Kreediteid puudusel tehtavat praegu kaevamistöid piiratud ulatuses, millest siis ka venib ja viibib lõpulik Citta morta vabastamine.

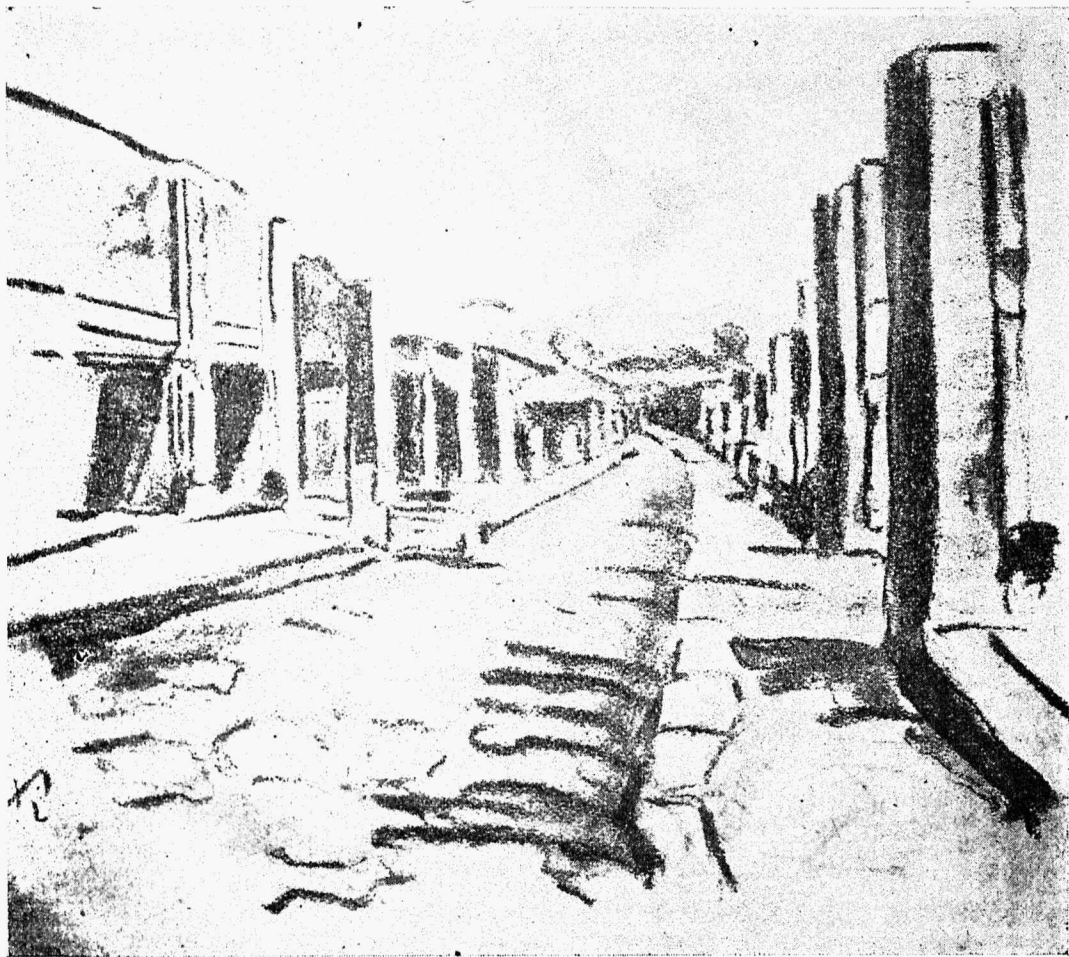
Porta marina — merevärav. Siit pääle algab varjude riik. Satute otse muistseile uulitsaile. Uulitsate süsteem ja üksikasjade säilumine annab Pompeile õigusega linna, olgugi surnud linna nime. Siin käies on tunne, et teie ei ole mitte kahekümne aastasaja eest elanud linnas, vaid ses kauges ajas ja elus endas. Kivi kivi kõrval

Pompei ümbruse kaart.

maas on needsamad, mida mööda astusid kord legionääride kannad. Nemad on nad siledaks kulutanud, nende sõidukite rattad on õõnistanud aastate kestes need kaks sügavat kõrvutiroobast. Kui teie moodne kand ja konnasilmad tõrguvad, siis ei tarvitse vana pompeii-

tundub nii igivana. Seda muljet suurendab veel materjaali ühtlus, puudub ajast rippuv ja olev orgaaniline aine. Seina ääres on veetoru traadiga seotud, siin ripub piidaraud, trepi kõrval rennis tükk põlenud ja kivistunud nõõri. Majad aga ei jäta enam seda ilmet.

Henrik Olvi

Uulits Pompeis.

lane olla sedasama tannud, temale jatkus tollest sillutusest mugavusekski.

Silmadesse ja aju kergivad esemed unelmitena. Nad on seda imelikumad, et nad ei kannu aja hävitavaid jälgi, nagu muidu seda oleme harjunud nägema asjade juures noist aastasajust. Kogu elu hukkus järsust katastroofist, hukumissilmapiilku on sulutud kogu selle aja maailm ja elu. Ja siiski kõik siin

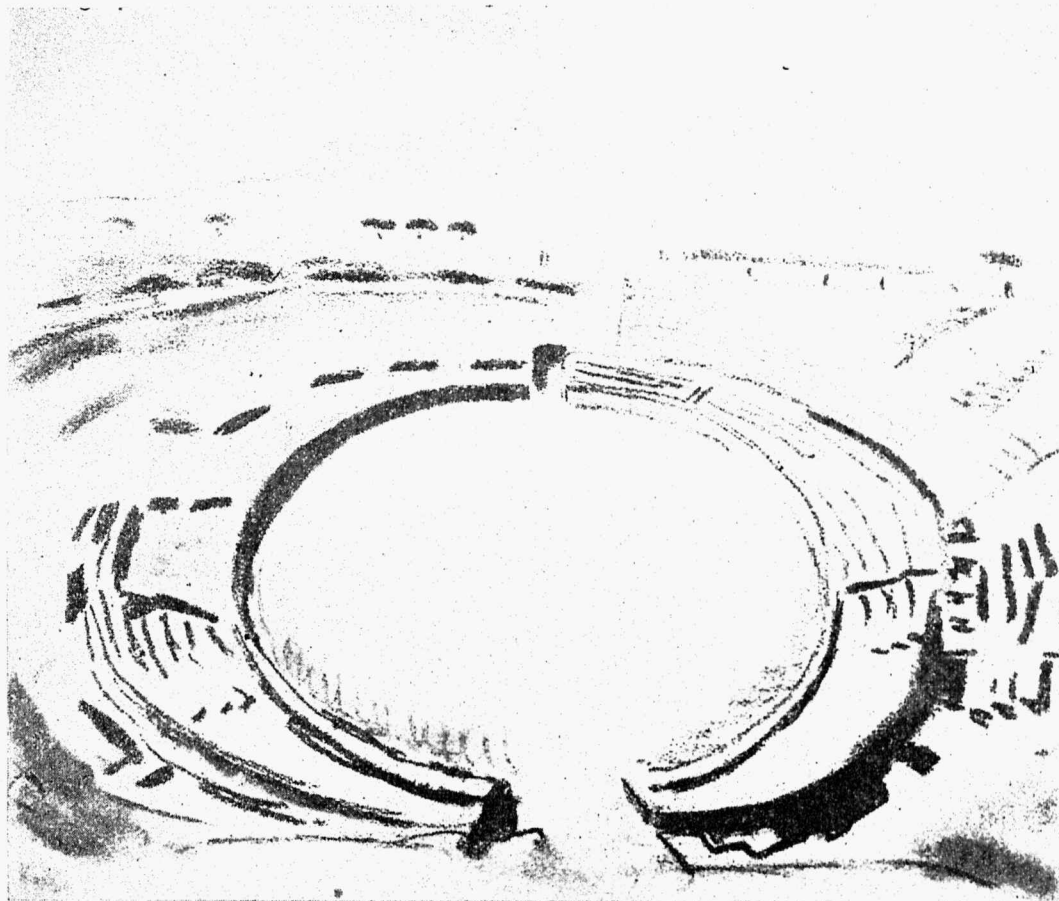
Siin enamikus on tegemist vaid majade, varemetega, isegi nende üksikute osadega. Püstloodis ehitatud pinnad olid liigagi haprad ja kättesaadavad tõugele ja laavavooludele.

Suurema osa linnast võtavad oma alla harilikud elumajad. Need moodustavad ühised suuremad grupid, kokkukurutud nagu mesilastekärjed. Nad on korduvad, hallid ja igavad. Nende laed

on sisse rõhutatud ja nüüd seisavad nad kivilahtritena. Igal ajal on oma vaene äripäev.

Avaramaist ja suuremaist ehitusist on säilinud massiivsed seinad, nende osad, eeskojad, sambad, ukсед, üksikud majanurgad. Kohati aga satud avarailleplatsele sammastega, nende purunenud osadega.

Nii mõndki on restaureeritud, kui kindlad andmed lubasid oletada asjade esialgist kuju. Sageli see on viidud viimistluseni. Nii on tehtud toliaegse jõuka roomlase eluase — Casa Vetti — peenusteni nähtavaks endises kujus, ta sisehoovis — atriumis — ei puudu isegi lilled ja roheline.

Henrik Olvi

Circus Maximus Pompeis.

Põhiplaan ja jäänused lasevad oletada siin olnuid templeid ja ühiskondlikke maju. Rooma-etruski kaarvõlvi ehitused on jaksanud survele ja põrutusile panna vastu ja kaitsta seda, mis oli nende varjus.

Nõnda osutuvad piltlikemaiks ja elulisemaiks interjööreks peamiselt rooma saunad, millede võlvitud saalides on terved sissesääded, rikkalik mosaiik, seinaja laemaal, istmed ja vesistud.

Väärtuslikumad leiud, mis võimata oli jätta lahtise taeva alla, on koondatud ühise klaaskatuse alla — muuseumi. Sisse astudes näete majatarbeid, vaase, potte, ehteid, juhuslikke asjakesi. On aga inimesi, kes kardavad muuseumi, olen ise üks neist.

Keset ruumi on rida klaaskaste. Hukkunud inimesi lebab siin luitunud laipade reana. Pottide ja tarberiistade riulite read kaovad millegi võimsama

ees. Põlved konksus, keha kramplikult kokku kistud, pää õlgade vahel — niisugune on olnud nende viimne päev. Siin on mees selili, nägu valust irevil, käed kramplikult rusikas taeva poole sirutatud, nagu needimiseks loojale. Siin on naise kummuli, pää käte vahel. Selle kõrval inimkeha kääras, hammaste ja sõrmede vahel välgub kruus.

See on halastumattuse paraad, mille tõlgitsemiseks ei vajata ei juhti ega seletajat ajalugu. See on visklev elu oma viimseis krampides. Kõik siin on elulisem ja põnevam Dante „Põrgu“ viimsest ringist. See painav tõde väsitab. Ei taha näha enam midagi. Ei tõmba enam Atriumi uks oma tervitava põrandamosaiigiga, ei narriv Cupido tulba otsas, ei ametniku ergutus: Üks väga erakorraline maja väljamaalastele. Tahad puhast taevast, päikest, välja ellu ja vabadusse!

Miski resignatsioon hoiab veel siin kinni. Õudne raskusevõrk naelutab su kuhugi trepiastmele istuma. Näed ja võtad vastu ilma vaid veel mehhaaniliselt.

Ringi liigub saksa turistide grupp. Klõbisevad mõõdupuud, plaksuvad päevapildiaparaadid, nuusufatakse potikilde, tuhnitakse Baedekeris ja tehakse siis järjekorraline number oma blokknooti. Kuski müüri taga peab kaasa võetud vanakeelte ooberleerer oma pateetilist loengut. Plinius noorem olevat midagi ütelnud. Päikesel, Vesuuvil ja ta ohvreil on neist ütlemisist juba isu lõpuni täis, nad püsivad häbemattuseni vaikistena ja muutumatuina.

Liigun jalgrada mööda Circus maksimumest üle söödi, mille peidus veel

suur osa surnud linna. Siin tundub midagi kodust. Kas ulatub ehk siia söödirajale Virumaa kodupeenarde idüll, kehv ja vaba kõigest — minevikustki.

Mehhaaniliselt leian oma auto. Tee on edine, aga mitte siiski täiesti. Jõululaupäeva õhtu on koristanud kõik oma pesadesse. Teed ja trammiroopad sätendavad pikkadena kangastena. Sõiduk kasutab olukorda, säeb enda trammiroopaile ja lendab kuhugi kauguses paistavate ähmaste korstnate poole. Päikesetolm on vajanud maapinnani. Ta enda ketas pöörleb mere sinas, Kapri ujub kuldmitsina ta all. Orgudest lehvib tundmatuid unenägusid, lausurpilvedest paistab kaugeid külasid.

Libisevad mööda arvurikkad lillelised aknad šalli mähitud donnadega, möödub kastelle kellade helinas — on vespera, hiline palvetund. Siis vähendab auto hoogu ja jõuab Neapoli tänavakoridori.

Päevad lähevad. Tuleb nägu pöördja jälle põhja. Vagunis silmadega saates Neapoli oru päikeseküllast rohelist, on millestki kahju. Vesuuv võttis vastu ja saadab nüüd minema. Kõik, kes siia tulevad, lähevad jälle. Ta sinipüramiid jälgib kõiki igaveses rahu. Ta jääb igavesti meeles.

Siis Caserta ja Capua endi küpsvate mandariinidega, nagu kuldpallidega tumedas lehestikus. Ikka vähem neidki, kuni nad viimaks hoopis kaovad rongi tõustes mägestikku. Tee viib jahedasse uttu, et veel kord laskuda Rooma Campagna pehmesse sügisesse. Tunned, et iga kilomeeter viib sind ligemale sinna, kust oled, lumeväljade ja raagus sookaskede maale.

Videvikul.

A. Tagamaa.

*Ma vaatan. Päikeseratas punavana
Ju kustub kohal puude ladvade.
Süül kauguses, kus algab metsatee
Ja mustab hämar männik tumedana.*

*Siis loojenevast päiksest punavana
Deel langeb valgus viimne üle vee
Ja tasa hõljub üle majade
Ju langev õhtuvari sumedana.*

*Ent läänetaevas verine kui tääk
Deel põleb ehariba pilvi vahel
Ja saagib viise põllul rukkirääk.*

*Ma üksinda vaid sõuan paadils lafel
Ah, rahustav ja hästi see üksijääk
Ning sõuda õhtul hämarduval, lafel.*

Soome keelest M. Nurmik.

1. Reisiraha laenamas.

Noornees suusatab üle järve viivat tuustidega märgitud teed ranna lausandikul asuva talu poole. Karvamüts on tõmmatud üle kõrvade, ja selle härmatanud äär ümbriseb valge raamina lahjavõitu palgeid, millele pakane on tõstnud nõrga puna ja mille

joontest võib lugeda varast mehekust. Härmas ripsete all välguvad teravad, tumedad silmad, kui ta aegajalt vaatab oma reisisihti, halli talu, mille lumist harja ja korstnast ülenevat suitsusamast valgustab tõusev päike. Ta suusatus on aeglane, kui täismehel kunagi, kuid talu lähemale jõudes läheb see kiiremaks: suusk sihiseb iga tõukega kaugemale, ja kepi rõngaist tuiskab lund, nagu valgeid ebemeid. Ta tahab talu rahvale näidata, et see ei ole mitte mõni tühipaljas tuuletallaja, ehk ta küll polegi jumal teab kui suure koguga mees.

Koutanieme rahvas on suusatajat märganud ja asetunud maja aknale mõistatama, kes see võõras võiks olla.

„On ehk mõni Kirikuküla põdrakütt“, lausub valge habemega pereisand.

„Muovaara Janne tuleb ehk küsima, millal meilt hakatakse Pummangisse minema. Ta pidavat tulema melega ühes kunil Ruijani“, arvas Petter, talu vanem poeg, kes parajasti oma venna Anttiga end Jäämerele minekuks valmis säädis.

„Päivanieme Lauri ikka ongi“, sõnas Hanna, Koutanieme noorim tütar.

„Karda aga seda, et Hanna Laurit ei tunne“, pilkas vend.

„Näib küll olevat Lauri“, pomiseb peremees veidi pettunud häälel. sest ta lootis kaugemalt võõraid tulevat. „Külap vist tuleb metskanu müüma ja jahu ostma“.

Rahvas valgub akna eest oma töö juure. Lauri tõuseb piki rannateed õue, paneb suusad nurga najale ja astub sisse. Hääd päeva soovinud, istub ta ukse kõrvale.

Toas on karmas talitamine: peremees õmbleb kõveranivalisi jalatseid, pojad tallutavad saapaid, perenaine kujub sukka, Hanna valmistab villast tekki, ja ta vanem õde valab jahutatud kohvi pudeleisse. Lauri esiteks imestab

endamis, et kuidas mehed korraga päisi-päeval tubaste tööde kallal saavad olla, aga siis märkab, et Pummangimeeste reisivarustust korraldatakse. Teda natuke pahandab see kõrkus, millega mehed teda esialgu kohtlevad — just nagu poisikest. Peremees ise ei viitsi uudiseid küsida, seda teeb perenaine, ja ükskõiksete nägudega jätkavad teised oma tööd, pääle Hanna, kes mõnikord argset ta poole piljub.

„Noh, kas on palju metskanu ka tänavu talvel jäänud Lauri püünistesse?“ küsib viimaks Antti, töö päält pilku tõstes ja Laurit silmitsedes.

„Halb jahisaak tänavu. Linnud on kõik metsist kadunud, ja mis kogemata püünistesse satub, selle söövad rebased või raisakullid“, kurtis Lauri.

„Kui sinagi võtaksid kätte ja läheksid Pummangisse ja säält edasi Ruija, poleks sul siis tarvis tühja püüda. Jäämerest ei vähene kunagi saak“, lausub Petter, „tooksid säält mitu sada krooni emale“.

Kuid seda ta ei ütelnud mitte selleks, et Laurit Pummangireisile meelitada, vaid et juttu üle viia meriasjanduse päälle. Koutalased olid kiitlejad, kes oma teeneid püüdsid suurendada; ja hästi laialt vestsid nad võõraste juuresolekul Ruijareisidest. Petter teadis ka küll, et Päivanieme Lauril oleks küll lusti olnud kaasa tulla, kuid vaesel popsniku pojalt puudus reisiraha.

„Ja kui ihkad veel paremaile püügivesile, siis võtaksid Ruijas käsiraha „Pispärgi“¹⁾ valaskalalaevale teenistusse astumiseks, — siis alles näeksid maa ja vee püüki. „Pispärgis“ ei püüta metskanu, vaid valaskalu — nii pikki kui see maja — jääkarusid ja põtru. Vesilinde ei viitsita säält lastagi, vaid püütakse mõrdadega, või lüüakse õngevibuga möha“, lisas Antti juure.

„Ei tea, millega see vaene nii pikale reisile läheb. — Kui saaksin reisiraha, siis läheksin, jätaksin metskanad teiste püüda“.

„Jätkub sest Ruija rannastki esmakordlasele²⁾. „Maamats“ peab enne rannavetel tundma õppima soolase merivee maiku ja haiku³⁾ ning Jäämere lainete mängu“, tähendas Petter.

Koutanieme peremees arvas jutust ja osalt juba kuuliski, et Lauri oli tulnud reisiraha laenuks paluma. Ta otsustas purustada poisi

¹⁾ Spitzbergen — Teravmägede saared.

²⁾ esmakordlane — kes esimest korda kaasa läheb; ³⁾ haik — lõhn.

lootused, enne kui see oleks jõudnud oma asja esitada.

„Ei ole Laurist veel merimeest, on tormide vastu veel liig väetike. Laine või tuulepiste võib pühkida sind üle parda kaladele söögiks. Merel purjetamine on ikka teine asi, kui Saarijärvel sõndmine“, väitis peremees.

Laurile tõusis puna põski; teda pahandas seesugune jutt, sest et ta mehekust oli haavatud. Kibedusega lausus ta:

„Arvan sellesamaga toime saavat, millega iga teinegi esmakordne, kui aga kaasa pääsen“.

„Aga kui tursapüügil satuks sulle õnge otsa üks niisugune jõmakas, nagu mulle mullu kevadel, küllap viiks mehe mere põhja, nii et aina vullid käiksid üles“, naljatas Antti.

„Seda saame näha“, vaidles Lauri vastu. „Polnud sa isegi minust suurem, kui esimest korda Ruiija läksid“.

Lauri oleks meeldi lõpetanud kogu selle Pummangi jutu, sest see oli võtnud tema kohta kaunis ebameeldiva suuna¹⁾ — tikuti arvustama tema mehekust ja merimeheks kõlbamist, kuid jutud Jäämere muinasjutulisest kala- ja linnurikkusest oleksid teda väga huvitanud. Koutanieme meestele olid mereasjad alati kõige meelepärased jutuvaine ja juba kord alanud jutt võttis uut hoogu.

„Jäämerel käivad tormiga teissugused lained, kui siin sisemaa järvil: nagu mäed veerevad nad, paisates ümber isegi ümber väikesi laevu nagu laastukeksi ja tormates neist üle“, jutustas Petter. „Ükskord „Västävooiki“ ees tõusis säärane rajuilma²⁾, et pidime mastidki maha võtma, et meie paat ümber ei läheks, ja vett andis üle mõlema parda nii, et jõudsi me vaevalt seda välja tõsta ja pumbata, ehk küll tuul üsna takka oli. — Säärane ilmaga peab viletsad mehed kajutisse saatma, või kõitega kinni siduma, et meri neid ära ei viiks. Siis peab merimees „olema kui nõtkete terasnool ja liikuma nagu elavhõbe“.

„Soomlasigi on küllalt juba uppunud Jäämere külma hauda. Mullu kevadelgi suure tormi ajal läks terve venekond. Siis uppus kaheksateist venelaste lahtist kalapaati kogu meestega. Kuski oli paiskunud vesilastis vene otse püsti rannakalju vastu, mille all lainemurd mehed kõik surnuks kolkis“, lisas Antti juure.

„Petlik on meri“, õhkas Koutanieme perenaine. „Kui pea säääl mees kaob ega näe tast enam jälgegi. Süda kurgus, ootasid kaheksa aasta eest isa Pummangireisilt ja selle järele poegi viie aasta eest. Iga kevadtorm tursapüügi ajal tõmbab nagu noaga südame alt läbi, siis mõtlen alati, et pärast aga juhtuvad mere-lagedal rajuilma küüsi“.

Koutanieme emand tarvitas seda juhust, et ilmutada, nagu ennemgi mitu korda, et ta mõtted jälgivad poegi nende reisidel.

„Äkki säääl mees minema läheb, mere põhja ilma põdemata, ei jõua haigevoodil laihtuda³⁾“, lisas Antti juure. „Palju tuleb „maamatsil“ õppida, enne kui tast merimees saab; maa ja vesi, maaelu ja mereelu on mõnes suhtes vastupidised“, kinnitas peremees.

Päivanieme Lauri juba mõtles, et kas maksab tal üldse avaldada peremehele seda suurt asja, mispärast ta eestkäit Koutaniemele oli tulnud: paluda reisiraha laenuks, sest emal kodu ei olnud varu, et teda toidumoonaga nii pikaks teeks varustada. Metskanu müües leidis ta juhuse peremehele nelja silma all ilmutada, et ta tõenä tahaks Pummangisse kaasa tulla ja sooviks reisiraha laenata. Selle ta maksaks poistele Ruiijas kasudega tagasi.

„Ei või laenata“, lausus peremees ihnsuse imel. „Oma pojad viivad jälle suured summad kaasa. Kust ma igaihele raha võtan? Eilegi käidi siin reisiraha nurumas, aga polnud mul kellelegi anda“.

See öeldud, pilgutas ta kaks korda närviliselt paremat silma.

„Hakkan ma siin kogu kihelkonna mehi merele varustama. Ja juba ma ütlesin sulle, et sa veel merimeheks ei kõlba“.

Lauri teadis, et vanamees oleks küll võinud anda, kuid teadis ka, et otsus oli kõikumata kindel. Lauri astus toast ja läks liugudes kodu poole. Ta Pummangitee oli tõusnud püsti, jälle näis täitumata jäävat ta hardaim¹⁾ soov pääseda meeste seltsis mõõtma mere tormiseid legendikke, millest ta säälkäinuult oli kuulnud õudseid ja imelikke asju. Kõrvalt pidi siis vaatama, kui teised läksid

Need Koutanieme poisid lähevad juba viiendat korda ja toovad sääält jälle suvel igamees sajad kroonid kaasa. Sääält on need kotalased oma rikkuse saanud, säääl loonud põhja, kuhu aast-aastalt on lisa kogunud. Raha on nagu magneet, mis tõmbab enda poole ikka uut lisa. . . — Tõmmaku! Ei tema tee sest suurest rikkusest väljagi, kui aga omaga ilusti läbi saaks. Aga et hall viis Päivaniemestki vilja, siis on pidanud leivale puukoort hulka lisama. Pummangis ei sõoda puukoore leiba, veel vähem Norra poolel. Säääl on meri põlluks ega tunta säääl halla-aastaid. . . Hoopis teine asi oleks püüda säääl, kus saaki on“ . . .

Nii mõttes Lauri Koutanieme kitsasteel suuska kohendades.

Siis tõukab ta suusad täie hooga libisema, ja põllumäest alla laskudes liukab ühtlasi mõlema kepiga, nii et lumi tuiskab. Vihase vutiga liugub ta mäe alla järsule kallakule ja selle päält tõuseb õhku ja lendab kõrges kaares tubli tüki maad edasi, kuni suusad jälle maapinda tabavad. Ägedasti liiguvad siis vaheldamisi jalad ja käed. Näib, nagu tahaks ta uputada sõidu huimavasse hoogu oma meelepaha ja asjatud Pummangiunistused, mille üle säääl talus peaaegu oli neardud. Suusatases näis olevat isegi veidi uhket põlgust Koutala rahva ja eriti peremehe vastu, et vaadaku nüüd ja arvustagu, kuhu mees kõlbab. Kuid kaugemal tuustteel jäi takt rahuliseks ja meelekihk alanes muutudes vaikseks arupidamiseks.

Aga vahest leiduks mõni teine nõu. Nad võiksid müüa oma ainsa lehma ja saada sellest reisiraha. Kuid siis jääks ema ilma piimata. Nad võiksid müüa oma hurtsiku ja minna mõlemad Muurmanni asunikudeks. — Sellega ei

1) suun, suuna — siht; 2) raju — äge torm.
3) lahjaks minna;

1) harras, harda — kõigest südamest tulev palav soov, huvi või osavõtt.

oleks jälle ema nõus, ja ta endagi meelest poleks see olnud tark tegu. Ta ei võiks kodust igaveseks lahkuda. Sest kuski ei ole päike talle paistnud nii paitav-hellalt kui Päiväniemes, ei kuski ole lõunatuul nii lahkesti suhisenud kui õitsevais kodupihlakais, ei kuhugi ole tedre kudrutus kevadhommikul kostnud nii kõlavalt kui kodukingule, ega ole koldetuli kustki nii veetlevalt¹⁾ loitnud. kui Päivänieme väikesest aknast, kui ta iganes talvõhtuil on koju saabunud. Ei, kodu ma ei müü, sinna tulen ükskord tagasi, kui vara olen kogunud, millega ära elada ja näen vahel muudki maailma.

Sest Päiväniemes oli Lauri sündinud, sääl elanud oma muretud lapse-äa päevad ja isa surma järele pidanud emaga oma väikest popsi-kohta ja järvest ja metsist leivale kõrvast kogudes.

Lahe taga, mille üle viib tuustidega märgitud tee, avaneb teine lage järveselg ja selle rannal paistab Lauri kodu. Üle järve näeb ta elumaja tuulelipuga, loomalauda, kaevulingu ja õues härmatanud puid: pihlakaid ja haabu. Ehituste ümber avardub lumine põllulagendik, mis algab otse rannakivistikus ja ulatab kõrge männiku ääre.

Lauri pöördus suurelt teelt oma hommikusele suusarajale, mis joonsirgesti jooksis koduranda. Et päeva veel natuke järel oli, võttis ta nõuks käia oma püüniseid vaatamas rannavõsastikus kodulahe ümber.

Lauril olid sajad püünised Saarijärve rannadel ja pajupuhmaliste ojade ääres. Ta oli need kõik teinud ühe viisi järele: kaks võsakaske või suurt paju maha painutanud, nii et latvade vahele jäi auk, sinna oli asetanud püünise nõrga kaseharukese vahele ja peitnud selle küljed lumme pistetud okstega, nii et linnud ainult läbi oksaharude pääseksid teispoole urbi nokkima.

Ranna pajustikku jõudnud, juhtis ta suusad püügiälgedele. Iga püünise juures ta küürutas, koputas esiteks kepiga härmatise pikist ladvaoksis, siis raputas püüti-torgatud oksad käpikutega²⁾ puhtaks ja lõppeks tõmbas püünise läbi pihu, et härmatist küljest ära pühkida, ja siis säädis selle uuesti üles. . . Külal neid lõbus oleks vaadata, kui saaki oleks, aga metskanu pole tänavu talvel mitte nimekski. Isegi vanad inimesed ei mäleta nii halba aega, sest läinud kevadel olid metslindude munad ära külmanud. Harva oli mõnel pakasel hommikul päeva koites kostnud metskaana naeru Saarijärve kallastelt. — Polnud püüniste juures kuski jälgi.

Saab näha, kas on käinud siis vähemalt Veskioja suus.

Lauri suusatas üle lahe oja suu poole, mille pajustikust juba kaugele järvele paistavad mustad urbadega oksad.

„Ongi . . . näe, järvelt on lennanud“ . . .

Hää lootus tuksatas Lauri südames.

„Kui sinna olete läinud, pole te siis sääl nalja pärast käinud. — Sääl on vastas kümmed püüni-

sed. — Siin on keerutanud ja lumel tipsinud, pajupõõsa ümber on lume päris kirjuks teinud.

Esimese püünise olid laotanud, sirgeks tõmmanud, ilma et kinni oleksid jäänud. Teisel on oksaharu hoopis kadunud ja lumme pistetud oksad laiuli pillatud. Isegi metskana sulgi on pudenenud okste vahele.

„See on õige koblakas olnud, kui kogu värgi on kaasa viinud. Aga kaugele ta ikka seda rasket oksaharu pole suutnud lohistada. On pugenud nähtavasti ladvaokste alla peitu“, arvas Lauri.

Sääl märkab ta lumel oksaharu ja püünise on vaid verine pää ja kael.

„Jälle on rebane saagi minema viinud. Vana pilusilm on jooksnud otse püünise juure, hüpanud paelas viskleva metskana kallale, hammustanud kaela katki ja läinud kehaga minema“.

„Niisugune röövel! Jälle tegi mulle terve marga eest kahju“, kirus Lauri.

Ta katsus püünises vedelevat metskana pääd. See oli alles sula, peaaegu soe. Ja Lauri pahandas, et ta Koutalasse minnes ei tulnud püüniseid vaatama.

See varganägu on juba mitu metskana ta käest üle lõõnud. Lauri tunneb teda juba jälgedest. Need pole mitte mõne hariliku rebase omad, vaid veidi kitsamad. On hakanud päris temaga võistu püüniseid vaatama. Ja kordagi pole see teravnina rebasepüüdja mürgitatud söötasid katsunud, õelalt on ta osanud mööda minna teeradadele asetatud ja lume alla peidetud püünisraudadest. Ta on nad lume alt haistnud. „Ei see või olla õige rebane“, oli mõnigi püüdja arvanud.

Lauril oli pintsaku taskus mõned jänespaelad. Kuis oleks, kui siüks need suusarajule ja jänese jälgedele . . . Ta hõõrub neid kuuseokastega, seob siis kasekeppide külge ja asetab parajalle paikadele. Ega see jänespael nüüd kellegi rebasepüüdja ole, ta teab seda küll, aga üks teinekord lase ka tark ennast tüsata. — Olgu siis vähemalt hirmuks, võib ju teinekord ka jänese-kõõrsilm sinna sisse kinni jääda.“

Süngel¹⁾ meele jõudis Lauri koju.

„Nagu näha, pole sa saanudki reisiraha laenuks“, lausus ema, kui poeg tuppa astus ja ukse suus mütsi küljest härmatist raputas.

„Millest sa seda näed?“

„Näen seda su silmadest, märkasid juba suusatamisest . . . Või ei annud, vana ihusko, ehk ma küll oleksin võinud tagatise anda.“

„Kõik näib nüüd vastu olevat. Mu püünistelgi on oma vaataja, rebane on ilmunud sinna saagitsema ja pistab kõik põske, mis paela satub. — Selle sain täna veskikoja suust.“

Lauri viskas taskust metskana pää ja kaela põrandale.

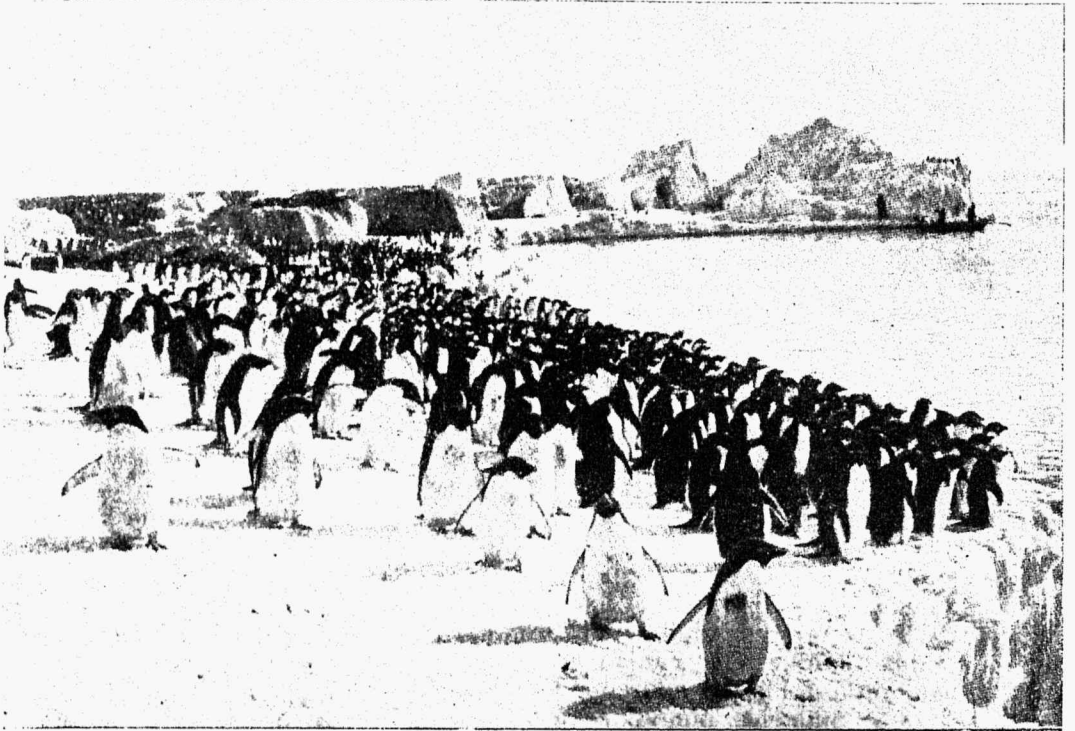
„Ei koutalased ligimestest suur hooli. Just nagu oleks muidu tahetud neilt kerjata“, lausub ema. „Aga olgu pääle. Olen mõtelnud siin endamisi, et müüme õige lehma ära: Vaara Matti lubas Helmikki eest kuuskümmend marka²⁾ puhtas rahas, kui aga müüme. Külal sa selle rahaga Pummangisse pääsed.“

1) ahvatlevalt, nõiduvalt, ligimeelitavalt.

2) labakindad.

1) Sünge — tume, tõsine.

2) Soome mark oli rahuajal 1/3 kuldrubla.

Jalutavad pingviinid merekaldal.

„Aga kust ema siis piima saab?“
 „Küll ma kodu hakkama saan. Ostame lehma, kui suvel reisilt tagasi tuled. Pärast sööma lähed Vaarale kaubast teatama. — Sa oled püüdliku hingega ja pole sa oma jõu poolest ka enam nõrgake. Niisugustel pidavat Pummangis hästi minema.“

Lauri meeleolu muutus nagu nõialõögist.

„Ometi üks, kel temasse usku on, ei ütle, et sa ei kõlba. Müüb lehma, kellesse on kiindunud¹⁾, ja on ise piimata, et aga teistega ühes merele saaksin. Siin on kindlust ja ohvri-meelt ja ema püha usku. Seda ma ei taha iganeski petta,“ mõtles Lauri.

Tuba näis nagu avardunud, koldetuli helkis endisest heledamini ja ema näole ilmus esmalt hell ilme, siis veeris särav pisar üle ta lahja põse ja ta lausus pojale, tõstes voki kolde ette:

„Et siis peaksid meeles oma vana ema, ega jääks maailma mööda hulkuma, unustades kodu, nagu mitmed²⁾ on teinud.“

„Peaa meeles . . .!“

Pärast sööma valmistas Lauri end Vaarale minema lehma-kaubast sõna viima. Pakane

oli kõvenenud. Esikoja uks kiunus kaeblikult, kui ta välja astus, kaevulingus nagu oleks miski nägematu jõud naksutanud ja Helmikit kuuldi paar korda laudas inisevat. Poolkuu, mille ümber oli külmasõõrik, valgustas tuhmilt õuepihlaka härmaõisi, pannes need kalliskividena välkuma, kuid põllutaguses metsas kerkisid valgesse mähitud puud nagu viirastused. — Sääil algas kodutagune maailm.

Lauri imestas isegi, miks ei tundunud jalg suusatades kergem, ega meel rõõmsam, sest oli ju nüüd ta hardaim soov täide minemas. Väsimus see ei olnud, vaid ema usk ja ohvriolid äratanud temas kohusetunde. Kas peaksid täituma ema lootused . . .? Kui reis korraga ei õnnestuks ja see emale muud ei tooks kui muret ja kurvastust . . .?

Vaara Matit polnud kodu. Lauri jättis talle sõna, et tuleks teisel õhtul Päivaniemele lehmakaupa tegema.

Lauri minek oli kindel. Teisel hommikul alustati reisivalmistusi. Aga nad kuigi suured olnud, need popsipoja valmistused, sest polnud tarbeks toiduaineid, kuid ema pani neisse kõik oma hoole ja usina töö. Kiire oli ka, sest nelja päeva pärast pidid juba Koutanieme mehed minema hakkama ja tarvis oli kuulata küüthobune kuni Valge mereni.

¹⁾ Keda väga armastab, kelle poole südamega hoiab.

S. K.

Hoopis erilaadiline on elu kaugeis lõuna ja põhja jääkõrbedes. Lühike- seks ajaks avub suvel sääl meri, tekib vaba vesi ujuva ajujää vahele. Raske on aga kujutella, kui elurikas on sää- rase jääkõrve rand.

Igasuguseid vesikasve ja taimi on siin isegi enam, kui parasvöis või troo- pikavetes. Kogu see vees ujuv taimes- tik on toiduks väikestele vähjadele. Vähjad omakorda toidavad suuremaid loomi — kalu, hülgeid, pingviine ja mitmesuguseid teisi linde. Sellest väh- jasööjate loomade hulgast elavad suu- remad söödikud — mitmesuguseid rööv- linnud, tormikajakad ja pääsud ja suured polaarmede imetajad loomad. Sääl on esiteks merileopard, kehalt pikk ja painuv, kellel sageli kõhus paar pingviini või koguni noor hüljes. Ablas mõõkvalaskala uidab rannas ja ajujääs. Pääle selle hulk mitmesuguseid teisi valaskalu, algades hiiglasuurtest ja lõpe- tades kõige väiksema nokkvalaskalaga. Ja kõikide nende loomade toiduaidaks

on meri. Lõpmatu suur peab olema väikeste meriloomade tagavara neis vetes, et anda nende hiiglaste ülespi- damiseks toitu.

Kogu elu on siis koondatud vee ääre. Loomailm on haruldaselt mitmekesine. Eriti palju ja mitmekesiseid on linde, kellede hulgast pingviinid on nii väli- muselt kui ka eluviisidelt iseäranis sil- matorkavad.

Pingviinid elavad ainult lõunapoo- luse vetes. Maale tulevad nad vaid pesitsemise ajaas. Nende algupäras ja põlvenemisloos on veel palju seletama- tut. Hiiglapingviinide kivistused vanast ja keskaegkonnast näitavad nende välis- kaju sest ajast saadik vähe on muutu- nud.

Pingviini keha on koonuse taoline, alt jämedam, päält kitsamaks ja pee- nemaks minev. Kael on jäme, pää väike, nokk tugev ja kõva. Tiivad on lendamiseks täiesti kõlbmatud, nad on rohkem ujumiseks, kui lendamiseks.

Hoolimata oma näilisest kohmakusest liiguvad pingviinid vees haruldase osa- vusega ja kergusega. Nende sukeldu- misoskus on otse uskumatu. Kõige tuge- vamaski tormis ujuvad nad kergesti lainetel, sukelduvad, tulevad jälle vee- pinnale ja teevad enda lõbuks kõige veidramaid kunsttükke.

Maal on pingviinid äärmiselt koh- makad. Nende erilaadiline jalgadeehi- tus sunnib neid püsti käima. Astudes tõstavad nad üht jalga üle teise ja nõnda kogu aja käies pöörlevad vasemale — paremale.

Haudumisajaks kolivad pingviinid maale elama, ka needki kes ise ei mune ega haudu. Sel ajal on jääkaldal ter-

Vanem pingviin noorega.

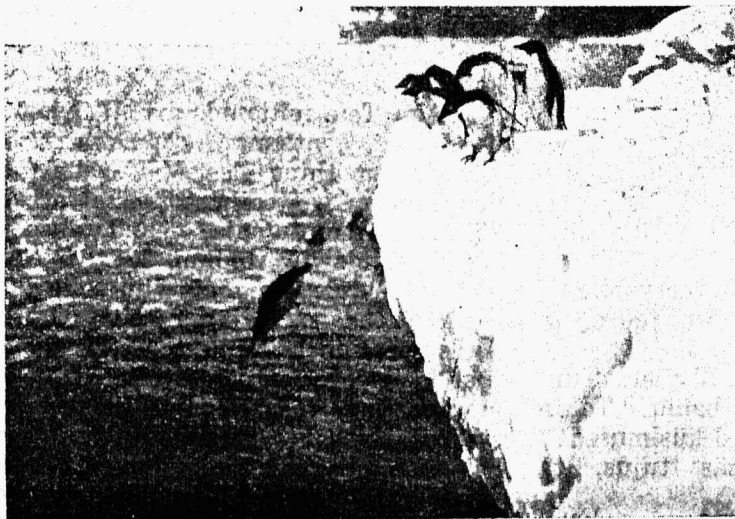
ved pingviinilinnad, kus haudujad linnud istuvad korralikes ridades, pesade vahel aga käivad kitsamad ja laiemad kõnniteed, nagu linnas. Linnast viivad laiad uulitsad alla „sadamasse“, mereranda. Alatasa saalib neid teid mööda linnukarju edestagasi. Üks uuriija jutustab, et ühe päeva jooksul säärases linnusadamas tuleb merelt maale ja ümbepöörduvalt 30—40 tuhat pingviini.

Vaevalt ükski loom pääle ahvi on oma toiminguilt nii inimesetaoline, kui pingviin. Vanemad linnud on asjalikud ja tõsised. Üksteisele vastu tulles jäädakse peatuma ja juttu ajama. Vähese aja pärast minnakse jälle edesi, kuni tuleb vastu uusi tuttavaid. Rannas jalutab suurte parvede kaupa nooremaid üks teist tõugates, käratsedes ja vallatades. Rannas sageli seisab sadade ja tuhandete kaupa pingviine, nagu sõdurite-

Noor pingviin.

Pingviinid sukeldavad kõrgelt kaldalt vette.

polk, pikkuse ja kasvu järgi korralikult reas.

Hauduv lind läheb harva pesalt ära, sest muidu varastavad kahtlased isikud, keda siin käib karjakaupa ringi, kohe munad pesast ja võtavad omale.

Inimesi ei karda pingviinid peaaegu sugugi, kuna nad neid, oma peaaegu ainukesi vaenlasi — näevad ju nii harva.

Mees, kellele Ameerika närib kummi.

F. Koch-Wawra.

Kõrgel Eastriver'i kohal ripub kaheteistkümmel terasköiel maailma võimsaim sild. Võib olla suuremaid sildu, Brooklyn Bridge aga üksi laulab meie-aja raudist laulu. See sild on rütm.

Ta alt lähevad mööda Brooklynynist merre ookeanihiiglasel vägevail kruuvilöögel. Ta üle kummuv taevast saadab siit oma hallid tuuled puhuma Manhattan kivikastide ümber.

Terasköitel rippuvast, vankuvast ilust aga veerevad üle autod, trammid ja Neverstopping-kõrgetee rongid. Ööd kui päeva laulavad kõrgetee rongid oma tumedat laulu silla kohal. Nõnda kunagi ei kustu Brooklyn Bridge'i rütm.

Keset Brooklyn Bridge'i — samal hetkel, kui meie Fultonekspress sõitis üle kojupöörva Lloydauriku — nägin ma G. P. Weberit. Ta istus kummargile üle oma ajalehe.

Nüüd paneb ta selle kõrvale, vaatab valitsejailmega vagunis ringi ja näib sõnatult lausuvat: seda kõrgeteed kontroleerin mina. Brooklyn Bridge'i laulu laulan mina. Aga teie näete, et eelistan kõrgeteed enda autole. Olen teie juures igal õhtul...

Kolm korda olin tahtnud läinud nädalal intervjuuerida G. P. Weeberit, sest meie lehe osakond — „Võidurikaste tee“ — ei taha jätta teda kahe silma vahele. Ükskord ei lastud mind tema kontoris, ükskord viskas ta kojameister mind välja, ükskord juhatas aga ta boy mu õigeile jälgedele.

„Sõitke Fulton-teel kell 4.18! Sääl saate ta kätte...“

Keset taevast, vett ja veervaid rataid astun ma G. P. Weberi juure ja võtan pliitsi.

„Good afternoon, mr. Weber. Tunnete mind ajakirjanduse ballilt. Tohin ma teile panna ette mõned küsimused?“

Multimiljonäär on hääs tujus, ta naeratab.

„Tean, Teie olete mees „Teed rahale“ osakonnast, yes?“

„Allright mr. Weber, kas tohin paluda teateid Teie teest?“

„Well, noormees, see on väga lihtne. Olen pärit Hannoverist. See on püsti tõsi, Hannoverist. Kolmekümne aasta eest seisin sääl all kail, viis tsenti taskus. Aga mul oli peen ülikond, I say, kuradi peen ülikond. Ja kui ma siis nõnda üle Broadway lähen ja viimasest söömisest mõtlen, leian ajalehe. Sääl on kuulutus: Otsitakse flöödiõpetajat. Ma lähen sinna, et hakata õpetama. —“

„Excuse, mr. Weber, teie siis oskate mängida flööti?“

„Mina — flööti? Kuradi peen nali, noormees! Kust ajast mängivad väljandrändajad flööti? Flööti! Hähää! Väga hää — — Allright, ma nõnda siis astun sisse ja küsin tasumäära. Mees tahab maksa kaks dollarit tunni eest. Well, määrame kindlaks esimese tunni järgmiseks hommikuks. Mina aga jooksen tulikiiresti esimesse saksa kauplusse, ja pärin, kus saab õppida mängima flööti. Tund hiljem seisan Canal Streetil ühe itaallase maja ees ja saan säält flöödiõpetaja, makstes tunni eest dollari. Nõnda õppisin ma mängima flööti ja viisin õpitu järgmisel päeval oma õpilasele. Vaadake, nõnda saajakse rikaks.“

„Aga Teie miljonid, mr. Weber!“

„Well, gentleman õppisin flööti mängima, nothing else. Vaid selle kaudu, et oma vaatepiirist eemaldatakse kõik, mis ei puutu asja, omandatakse terav meel, mis viib võiduni. See toob eksimatut otsustusvõime, mis viib raha juure. Ma nõnda siis jäin flöödi juure. Andsin paljudele inimestele flöödiõpetust ja igale neist müüsin flöödi. Peagi muutus ring, mida flöödiga kontroleerisin, kitsaks minu tgevusetungiga mehele. Tõmbasin kõige ligemalseisvad asjad oma äringi. Viskusin trompeedile, fagotile ja tenorpasunale. Ma varustasin neljamehelised trupid instru-

mentidega ja saatsin nad uulitsaile mängima. Asutasin nõndanimetatud German Band'ide trusti. Mu esimene äri oli muusikariistadekauplus Francfort Streetil. Now listen, noormees! Nüüd tuleb kõige imelikum. Kas ma ei ütelnud, et tuleb kõrvaldada huvipiirkonnast kõik kõrvaline? Ma astusin sammu näilikult päris võõrale alale. Aga selle sammu põhjustas ühe trompeedimehe haigeks puhutud suu. Ma mõtlesin: miks puhub mees omal huuled haigeks? Seepärast, et suu teeb tal ainult ühekülgist gümnaastikat. Ta huuled töötavad, muud musklid aga seisavad.

Ma valmistasin hügieenilise närimiskummi, mis kõrgeimas määras mõjub rahustavalt suunärvidele. Ühtlasi desinfitseerisiooniabinõu. Müüsin teda naeruväärt odava hinnaga muusikuile ja näitlejatele — viis tsenti tosin. Aasta pärast müüs terveni 30 meest mu kummi kõikidesse New-Yorgi äridesse. Ma parfümeerisin oma kummi ja asetasin kõik oma rahatagavarad reklaami. Siis võtsin omale äriosaniku. Bronxis ehitasin väikese vabrikku. Kui äriosanik suri, maksin ta lesele välja 20.000 dollarit! Siit pääle läheb mu tee püsti mäkke. Mul ei olnud enam midagi muud, kui mu kumm ja reklaami tegemine kummile. Kümme aastat hiljemini ostsin omale raudteeliini. Aga mitte raudteemeheks saamiseks, vaid selleks, et omada 1000 penikooramat raudteed ja 300 vagunit, millel igal sammul leidus vaid üks reklaam: „Närige seda kummi! Ta puhastab suud, rahustab närve ja annab alalise suugümnaastika kaudu tarmuka ameeriklase teravad näojooned.“ Well, ma nõnda siis lõin yankee karmi

näo. 1906. aastal ma kontroleerisin New Yorgi subway ehitamist. 1910. aastal mul oli 12.500 penikooramt raudteed. 1912. parandasin ma Brooklyn Bridge'i. 1914. valitsesin ma Ameerika närimiskummi tootmisega. Täna närib 120 miljonit inimest mulle kummi.“

G. P. Weber pistis uue kummi suhu, ma tegin väkkiirelt sama.

Ma tohtisin saata G. P. Weeberit ta villani. Sama kojameister, kes läinud nädalal mu oli visanud uksest välja, võttis nüüd naeratades meie mantlid. G. P. Weber lasi serveerida whisky.

„See on nõnda, nagu ma ütlesin. Kõik tundmatusse sihitud plaanid ei aita midagi. Valitse oma väikest ala! Sel teel ühel päeval lõppeks viib õnnesäde teid laia teed kaudu rikkusele. Mitte väljast võetud suured plaanid, vaid äri sisemusest kasvanud pisiasjad viivad miljoniteni. See lubab võimalused kohe leida ja kõik tagavaraks oleva tarmu neisse juhtida.“

G. P. Weber võttis kastist flöödi ja mängis. Kaks hurta tulid karates ja haukusid vahele. Sulgesin silmad. Tundus nõnda, nagu mängiks õnnis kuning Friedrich II.

„Veel kord, noormees. Kui tahate saada rikkaks, valitsege oma kitsast ala. Siis tuleb õnn ise.“

Nende sõnadega lasti mind tulema. Sõitsin kodu poole ja ostsin kohe omale flöödi. Ta aga ei viinud mind rikkusele.

Mul ei ole seda flööti enam. Eelmisel nädalal, reisil Poolamaale, kontroleeriti mind koos mu flöödiga. Ma kinkisin ta Poola riigile.

Sestsaadik käib mu käsi jälle paremini. Eesti keele N. M.

Riooni jõe kallastel.

Katkend S. Želihovska. Kaukaasuse legendidest.

Tõlkinud J. S.

Taga-Kaukaasuse elanikud räägivad, et see ilus maa, mida näitas kurivaim kiusates Kristusele, oli just nende maa.

Ja tõesti on vaevast ilmas maad, mis oleks ilusam ja looduselt rohkem õnnis-

tatud, kui Mustamere idakaldal alates Inguri jõesuust kuni Türgimaa piirini ja üles veerikast Riooni jõe mööda läbi Mingreli- ja õitsva imeretlaste maa... Kliima, taimestik ja loodusepildid on

siin lõpmattuseni mitmekesised. Madalikkudel — läbipääsmatu troopikataimestiku vassing, mis võrguna katab säälist niisket mullapinda, kõike varjab elavate, ühelt puult teisele visatute ja loogas allarippuvate vanikutega, luuderohust, humalast ja teistest väentaime-dest, nii et selles rohelistes vanikute meres kaovad suure puud, aastasadu kasvanud hiiglased. Kohalikud elanikud ei jõua siit endale läbi raiuda jalgteid.

plaatani-, moorus-, kreekapähklipuu-, õlipuumetsad, kaharad viinamarjaaiad. Sääil kukub alla kohiseses ja orus vahutades oja, siin aga piirdub tumedaläike- line mets lopsaka lillevaibaga: neid lilli on sääil punaseid, kollaseid, lillasid; asaaliat, roosipuu (rododendroni) mandli, jasmiini, kuningliku liilia ja igalpool kasvavate ja õitsvate rooside lõhna on täis mägede õhk, mis elustavalt mõjub organismi.

Riooni kaldailt.

Madalikkudest natuke kõrgemal, sääil, kus on mullapind iseäranis sigitav ja rahvast elab paksult, — sääil on igavene kevad, aastast saajakse kaks lõikust, viljapuud annavad rikkaliku saagi, ilma et inimestel tarvitseks nende eest hoolitseda. —

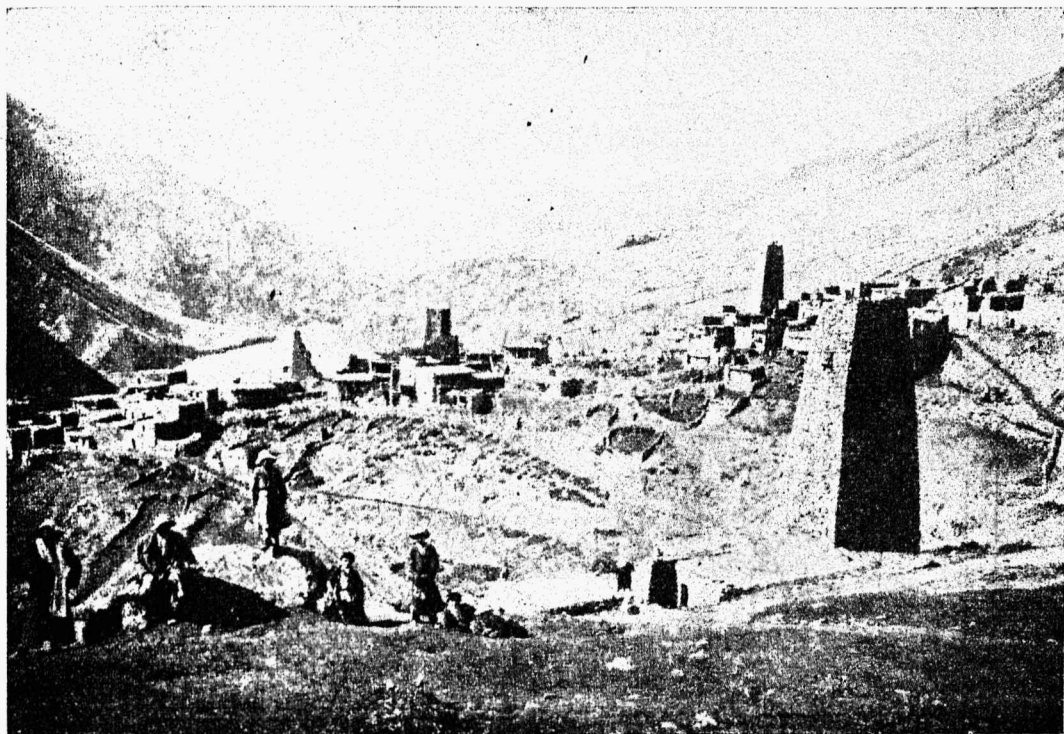
Natuke kõrgemal soistest madalikkudest kergib üllatatud rändaja silmade ette üks loodusepilt teisest nõiduslikum, kaasakiskuvam. Kõrgendikud ja rohelistes mägede nõlvad on kaetud rikkalik- kude põldude ja kirjude aasadega, mille- dest siin ja sääil lõikavad läbi ribadena

Äkilisi mäekülgi mööda keerlevad üles-alla jalgteed, ühendades pärismaa- laste omapäraseid elamuid, mis on kõik kõrgete katustega, ümbritsetud rõduga — ka kõige vaesemate peremeeste omadki. Külasid pole näha, elamud rüh- mituvad 2—3-kaupa kas kuski mäevee- rul, piltiulusas orus, varjulises kuristi- kus, juba aastasadade eest ehitatud tor- nide kaitse all, või kaljude jalal, mida kroonivad luuderohuga üle- ja ümber- kasvanud pisitillukesed kirikud ja ki- vist kabelikesed, mis kaugelt näivad ole- vat kättesaamatud. Siin ja sääil nirise-

vad äkilistest kaljuseintest välja hõbeselged külmad allikad, millede juba nagu kutsuks möödaminejat enda juure jooma. Puust rennikesi mööda juhituna valgub allikate kristallselge vesi kividega ümbritsetud kaevudesse.

Jõuate aga veelgi kõrgemale, otsatule mägedeahelikule — kohe astuvad nende õitsvate piltide asemele veel suurepärasemad, karmimadki, kuid ikka veel imeilusad pildid. Mägede tipud on

mäeharjad, millede vahel kuristikudes, ahtakestes künnistes ei sula iialgi ei lumi ega jää. Need jäähiiglased, kes teid meelitasid sääl all oma vikerkaarivärvilise koidu-eha kumaga, tõusevad siin ülal, kuhu inimene ilmub ainult ajuti mööda minnes, kus elavad ainult kotkad ja kaljukitsed, — ähvardavalt teist kõrgemale ja hiilgavad väga harva omas valges lumerüüs: suuremalt jaolt on nad ikka kaetud halli uduga,

Mägestikuküla.

kaetud valge põhjamaa kase- ja okasmetсадega. Männa- ja kuusesaludest, kõrgustikkudelt tormavad alla mürisevad kosed. Kaugemal, hiiglamändade mustandavate tüvede vahelt paistavad paljad mäeharjad, kaetud veel ainult sambla- ja sõnajalaudemetega; nende taga asub juba igilumi ja -jää. Siin kasvab veel ainult rukis ja kaer; oder ja hirse ei jõua siin enam valmida. Tõusete aga koguni üles, Kaukaasuse pähharjale, siis leiate eest esiteks igavese sügise, siis — igavese talve; teid ümbritseb kare kliima, metsikud, paljad

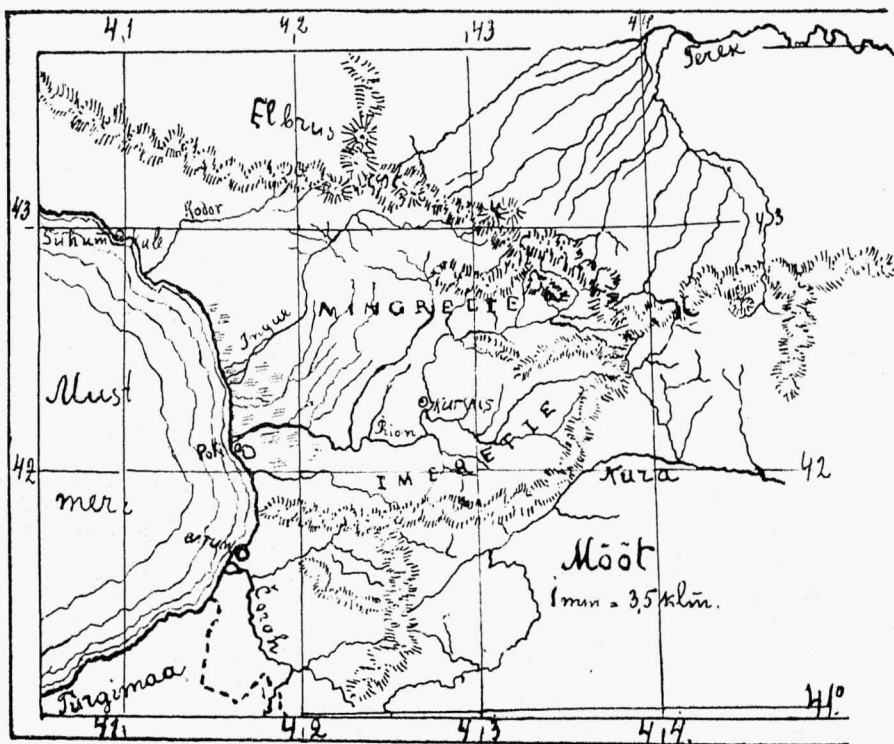
mustade pilvedega. Neil kõrgustikel juhtuvad tihti rändajad uttu, jäävad vihma ja lumetuisu kätte, kuna paarsada sammu allpool paistab hele päike. Kuid juhtub ka vastupidi: pilved laskuvad alla kuristikku, rändaja, kes enne oli mässitud pilvedesse, jääb seisma heleda päikesepaiste valdkonda, helesinise taeva alla, aga all, ta jalgade ees, sähvatab välg, müristab pikne, kõverad vihmaribad ripuvad pilvedest alla, haardes enda alla poole kuristikku või kattes terve õitsva oru nagu liikuva linikuga.

Aga vaat — juba olete jõudnud kitsaste kõrgemast punktist läbi, hakkate iaskuma jälle alla soojusse, toredasse suvelilled küllusse. Tund, poolteist käiku — ja olete väljaspool kareda põhjamaa võimupiiri; ainult kaugelt meelitab teid veel ta suurepärase ilu, nagu ilust sätendav raam tollele õitsvale, naeratavale pildile, mis teid uuesti võttis vastu oma hiilgavasse rüppe. Siin näivad olevat mitte kardetavad ka hal-

teie ümber tulukeste miriaadid, jättes enda järele säravad niidid, terved sinakad vosvorikarva võrgud, nii et õhk näib nagu olevat lõhki kärjstatud...

Need on jaaniussid, kes siin hiilgades peavad omi pulmi, suurendades sellega veel enam nõidusliku lõunamaa öö ilu, millel nõndagi juba suur võluvus.

Niisugused on Riooni jõe kaldad praegu. Niisugused olid nad ka enne-muiste, aastasadu tagasi, kui neil kal-

Riooni jõe ümbruse kaart.

vad ilmad; nad lisavad ainult uusi, originaalseid jooni üldisele ilule.

Ja siinsed ööd! Nad annavad looduspiltidele fantastiliselt-ilusa värvingu. Kõik särab siin saladuslikult tähtede ja kuu valguses; hiilgavad langevad veed ja neitsilikult puhas-valge lumi särab kõrgel mäeharjal; lilled lõhnavad kangemini; sõbralikult vilguvad tulukesed tumedates kuristikude ja orgudes, millele kohal valvuritena tõusevad üles kaljud ja jäised tipud, teravalt eraldudes tähisel taevafoonil. Soojadel suveöödel keerlevad, liuglevad ja karglevad

lastel elasid need muinasjutulised kangelased ja iludused, kellest praeguse rahva suhu on jäänud ainult muinasjutud. Aja rõhuja käsi pole jõudnud seda maad puutuda. Ta on vaevalt rii- vanud välist, inimese elu, loodus aga seisab endiselt puutumatult. Ainus paik, kus võib ehk märgata aja purustavat kätt, on varemed, nende igivanade kloostrite ja kindlustuste sammaldanud ning luuderohuga ülekasvanud seinad, mis püstitati „noil ajal“ nendesamade hiiglaste poolt praegu täiesti ligipääse- matuil kaljutippudel.

Raadio, teaduse ja tehnikateaduse ime.

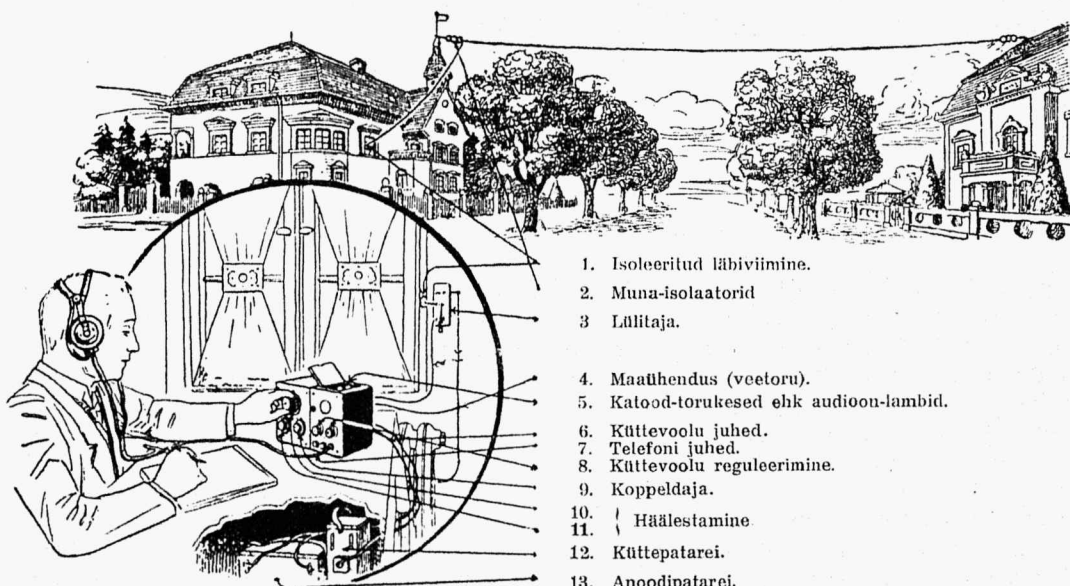
Joh. Käis.

(Algus Noorusmaa nr. 4).

Vastuvõtte jaama sissesääde. Linna tänavatel näeme piki ja põiki jooksvaid traate. Nende võrk tiheneb ja laieneb kiiresti. Postidele kinnitatud telefoni, telegraafi ja valgustusvoolujuhetele tulevad lisaks majade katustel korstnatele, tornikestele või ritvadele kinnitatud traatraamid. Need pole midagi muud kui raadio vastuvõtte-antennid. Lihtsamal kujul on antenn mõnikümne (kuni 50) meetri pikune vask-traat otsadel portselaan-munakeste abil

tuuliku; merelainete energiat võib kasutada isemoodi ehitatud masinate käimapanemiseks. (Muidugi ei või siin unustada elektri-lainete omadusi, mis sootv teissugused, kui õhu- või veelainetel).

Vastuvõtteaparaadi osad on koondatud väikeses kenas kastis, kuhu asetatud ka audioon-lambid ehk katood-torud (joon. 1₅). Nende arv on mitmesugune (kuni 8) aparadi suuruse ja ehituse järele. Küttevool nende jaoks saajakse

Joon. 1. Antenn kahe naabermaja vahel. Alumine pilt kujutab aparadi ja juhede lülitamist.

isoleeritud (joon 1). Teised raadio harrastajad tarvitavad kaht või rohkemgi isoleeritud traati antennina. Antenni otsast (L-antenn) või keskelt (T-antenn) viib ka isoleeritud juhe harilikult läbi aknaraami lülitaja kaudu vastuvõtte aparadi juure (joon. 1₃). Antenni tegevust selgitab joonis 2. Saatejaamast lendavad igale poole elektrilained. Jõudes vastuvõttejaama antennini (siin suur raam-antenn, nagu teda varem tarvitati) annab laine temale osa omast energiast, mis tekitab aparadis, kui ta sellele lainele tema pikkuse järele „häälestatud“, elektrivoolu võnked varem kirjeldatud viisil (vaata „Noorusmaa“ nr. 4), mis telefonis hääletena kuuldavale tulevad. Seda huvitavat nähet aitab selgitada ka järgmine võrdlus. Õhuvoolu energia tuulena püütakse ka kinni, ja ta paneb käima „vastuvõtte-aparaadi“ —

akkumulaatori-patareist (joon. 1_{2, 6}), kuna anodi voolu annab „kuivade“ elementide patarei pingega kuni 100 volti (joon. 1₃). Tähtis osa aparadis on liikuvad poolid isoleeritud traadist, mille pöörmisel „häälestataksegi“ aparat lainetele. Väljast on näha ainult nupud nende pöörmiseks ühele või teisele poole (joon 1_{10, 11}). Pääle selle peab aparat ühenduses olema maaga, nimelt juhitakse maasse selle juhe jätk, mis antennist tuleb. (joon. 1₄). Ühtlasi teenib sama juhe ka piksekaitse, kui ta lülitaja abil juhitakse maasse ilma et ta aparati pääsekski. Aparadis elektrilainete abil saadud vooluvõnked lähevad telefonisse (joon. 1₇). Kuna kuulajal käed vabad peavad olema aparadi säädmiseks või kirjutamiseks, tarvitatakse päatelefoni. Temaga võib kuulata ainult aga üks isik. Tahetakse kuulamist kor-

Raadiolained, mis saatejaamast ümberringi laiali lagunevad ja antennis vastu võetakse.

raga võimaldada rohkemale kuulajate arvule, ühendatakse aparaadiga telefoni asemel või kõrval valjult-rääkija, mida nagu grammofoni kuulatakse. Ta on ka telefon, mis aga suure rääkimistoru põhja asetatud ja sellepärast valjult „räägib“ või „mängib“.

Raadio-aparaadid on lühikese ajaga igal pool tublisti levinud. Ka meil Eestiski on neid praegu juba üle 1000, neist õige mitmed ka maal. Pääsajalikult tarvitatakse neid raadio-kontsertide ja ettekannete kuulamiseks, sest kõik tähtsamad jaamad korraldavad igapäev kontserte ja ettekandeid („ringhäälingud“).

Kui katsuda ettekujutada raadio töölik pilt, siis saame tõesti midagi suurepärasest ja imestatavat. Mitukümmend saatejaama paiskavad õhku igasuguseid elektri laineid paarikümnest meetrist kuni poolteisetuhandeni. Kõik linnad ja ka maakohad on ülekülvatud antennidega, mis laineid kinni püüavad ja aparati saadavad, kust nad helilaineteks moondudes tuhandete duulajate kõrvu jõuavad. Ja kuulaja, sääkes oma aparadi häälestajat-pooli, jälgib kord Moskva poliitilisi kõnesid, kord Berliini kergest õhtumuusikat, kord jälle Londoni ooperit! Väike käeliigutus viib meie kõrva ühest kohast teise nagu ei oleks tuhande-kilomeetrilisi kaugusi olemaski! Ja veelgi suurem ime! Selles ütlemata kirju elektri-lainete mängus ei lähe siiski midagi kaduma ega teki mingit segadust.

Saatejaamade ehitus on hoopis teine ja

nõuab kallimaid aparate. Kõige päält on tarvis küllalt tugev elektrivoolu allikas, mida saajakse harilikult dünamost, siis aparaadid selle voolu moondamiseks (transformaatorid) ja mitmed teisedsaateriistad. Väljas aga tuleb ehitada kõrged antennid, tornid või mastid, sest muidu ei jõua elektrilained küllalt kaugele tungida. Eestis on ainuke suurem saatejaam Haapsalu ligidal, kust saadetakse aga pääsajalikult telegramme. Kontsertide edasiandmist säält ei loimetata. Kuuldavast lahab osatühisus „Raadio ring-

hääling“ ehitada ligemas tulevikus Eestis saatejaama kontsertide ja teiste ettekannete edasiandmiseks.

Raadio kasutamine mitmesugustel aladel. Igapäevases elus on raadio meile ainult lõbusajaks. Hoopis suurem tähtsus on tal aga mitmesugustel teistel elualadel. Hariliku telegraafi ja telefoni õena on ta neile suureks abiks igalpool, kus traadiühendus võimatu: merel, läbi-pääsmatus maastikus, sõjas, kiiresti liikuvast rongis j. n. e. Raadio lained tungivad mere ja maasügavusse ja kõrgele õhkkonda. Nii on võimalik ühendust pidada kohtades, kuhu traadiga telefon või telegraaf ligi ei pääse.

Välismaail on raadio suurel viisil rakendatud ajakirjanduse teenistusse. Kõik tähtsamad teated — päevauudised kogutakse ühte keskpunkti, suuremasse raadio-saatejaama ja antakse säält edasi, n'i et kõik ajalehe toimetused, kellel oma raadio, saavad uusimad sõnumed ühel ja samal ajal, vaatamata sellele, kus nad asuvad.

Laevade liikumisel merel on ülitähtis täpne ajamääramine, ilma milleta ka kompassist ei ole küllalt abi. Seda tehti varem ainult hästi läbiproovitud kellade-kronomeetrite abil, kuid ka parim inimese kätega tehtud ajanäitaja ei käi täiesti täpselt. Ainuke õige „kell“ on maakeras isä tema pöörlemisel ümber telje, mida hoolega mõõdetakse tähetornides, meil Tartu ülikooli tähetornis. Ja ainult sääll ongi võima-

lik määrata täpne kellaaeg, mis telegraafi teel teistesse kohtadesse teatatakse. Raadio lubab ka laevadele saata õige aja signaalid, mida toimetatakse alati ühel ja samal ajal, näit. Eifeli torni jaam igapäev k. 10.56—11 enne lõunat ja k. 12.11—12.51 öösel. Kuna saatejaama lainete pikkus teada, „häälestatakse“ aegsasti aparaat laeval et vastu võtta tähtis signaal: „Tähelepanu! kell 12 (või 11 j. n. e.) säädke oma kellad“.

Kellade ebk ajavahe kahes kohas on geograafilise pikkuse vahe mõõduks, nimelt kui pikkuse vahe on 15 kraadi, siis on ajavahe 1 tund j. n. e. Et niiviisi võib kindlaks määrata mõne tundmatu koha geograafiline pikkus, siis on ka siin raadio abiks. Tuleme tagasi merele. Raadio aitab siin mitte ainult laeva juhtida, ta on suureks, ütlemata suureks abiks ka laevaõnnetuusel. Raadiota pole mingit võimalust teatada õnnetusest merel ja abi paluda. Laev sõitis merele sõiduplaanis määratud ajal ja teda oodatakse sihtjaamas. Kuid päev läheb päeva järele ja laevast pole midagi kuulda. Ja jääbki kadunuks, lähendab, on merepõhja vajunud. Merimhed teavad, kui väga palju laevu on teadmata kaduma läinud ja hukkunud, ilma et ükski teaks, mis õieti oli õnnetuse põhjuseks. Paremal juhiumisel võis mõni teine laev juhuslikult kurva sündmuse tunnistajaks olla või andis meri ise oma ohvrid välja.

Raadio saate-aparaat laeval muudab asja sootu teiseks. Õnnetuse korral saadab laeva raadio Morse telegraafi signaalidena õhku rahvusvahelise hädahüüde: SOS (save our souls — päästa meie hinged!). Rohkearvulised rannajaamad teenivad aga selleks, et laevade liikumist merel jälgida, ja niipea kui ligem jaam selle appihüüde kuulnud ja ühtlasi ka raadio teel laeva asukoha teada saanud, saadetakse viibimata abi õnnetuse kohale. Nii päästeti, näiteks, kahe hiigla-auriku „Florida“ ja „Republic“ kokkupõrkel 1909. a. 270 miili kaugusel New-Yorgist 15000 inimest. „Titanic“ult päästeti 15. apr. 1912. a. 828 inimest, siis „Lithuania“ 1200 j. n. e. Raadiota oleks need tuhanded külma haa leidnud mere põhjas. Enne raadio kasutamist saadi ainult üksikutel juhtumistel õnnetuile kaugel merel abi anda, kuna nüüd iga aasta mitmekümned laevad abi saavad. sest kõik suuremad laevad on varustatud raadioga.

Veel üks pilt merelt. Pärast pikka sõitu lahtisel merel ligineb laev sadamale. Homme peab ta sinna jõudma. Päeva mererannal seisvate märkide järele, õõel tuletornide vilkuvate

Rinnasõlg, mis ühtlasi raadio vastuvõtte-aparadiks.

tulede järele juhivad kapten laeva õiges sihis. Korraga aga tõuseb merel udu, see meremeeste ägedaim vaenlane, ja katab valge looriga sihtmärgid. „Tasa!“ ja varsti sellejärele: „Stop!“ kuuleb masinist komandosillalt. Laev ei julge edesi sõita. Ta peatub ja jääb ootama ilma selgumist.

Sääl aga kuuldu läbi udu teise laeva vile, mis esimesega ühes sihis udu päale vaatamata täiel aurul edasi sõidab. Kuidas leiab ta teed? Läbi udu võib esimese laeva kapten siiski märgata, et viimasel kapten mingisugust raamitaolist aparaati tarvitab ja teda ühele või teisele poole pöörab. See pole muud kui raam-antenn, mis kaldalt saadetauid raadio-laineid vastu võtab. Nende abil hoiabki kapten laeva õiges sihis: seisab antenn risti lainete sihile, ei ole raadio-telefonis ühtki häält kuulda; seisab ta rööbiti sellele sihile, kuulduvad telefonis tugevaimad märgid. Hoolega neid jälgides, annab kapten tüürimehele käskusid: raadio teenib siin kompassina, millest udus mingit kasu pole.

Suuremad sadamad juhivad laevu ka nende sissesõidul. Sõidutee kohal merepõhjas või jões on tugev kaabel, mis saadab elektri laineid. Laeva raadio tabab neid ja säädies oma antenni vastavalt lainete sihile juhivadki kapten laeva õiget teed kaabli kohal.

Samal viisil võib tarvitada ka õhulaeva raadiot. Veel hiljuti lugesime kõik ajalehtedest, kuidas kuulus „Norge“ teel põhjanabale

omast sõidust raadio jaamadele teateid saatis. Kui ta siiski udus õige sihi kaotas, siis tuli see maa-jaamade puudusest, mis lennukit samuti oleks võinud juhtida, kui rannajaamad laevu udus juhivad.

Raudteel välismail tehakse ka juba katseid, et raadiot rongide liikumise signaalide edesi-

andmiseks kasutada. Võib kindlasti ennustada, et raadio ja elektrilained meile tulevikus veel palju üllatusi toovad, millest vast unistadagi raske. Elektrilained on suur looduseime ja suuri imesid võib nendega panna toime teadus ja tehnika.

LOODUSESOBRA NURK.

Käesolevast numbrist päälle annab „Noorusmaa“ oma lugejatele-loodusesõprade'e ülesanneteid lahendamiseks ja oma kodukoha loodusevaatlusteks. Ülesannete lahendused kui ka vaatluste ja tähelepanekute kokkuvõtted avaldatakse „Noorusmaas“. Paremate vaatluste eest määratakse poolaasta lõpul — jõu'uks — **kolm väärtuslikku auhinda**. Enne kui need kindlaks määrata, tahab toimetus noorusmaalastelt eneselt küsida, mis nad sooviksid auhinnaks saada. Vaatlusi tuleb saata vähemalt kord kuus kirjaga või postkaardiga järgmisel aadressil: Võru, õpetajate seminar, J. Käis. Sinna saata ka soovid auhindade kohta. Igal vaatlusel peab olema nimetatud **koht** (maakond, vald, küla j. n. e.) ja **aeg** (kuupäev), saatja nimi, iga jne.

Vaatlusi juulikuus.

1. Õhtul pärast päikese loojenemist pais-tavad lõunapoolsel vaatepiiril mõned hiilgavad tähed. Mis need on? Mis kella ajal nad tõusevad või loojenevad kuu algul ja lõpul? Soovitav ka **joonisel** näidata nende seis.

2. Kuidas elavad ja kasvavad praegu meie kevadelilled metsas, nurmel, ja aasal? Kirjel-dada, missugused nad nüüd on (näit., ülane, sinilill, konnakapsas, nurmenukk, karukell, j.n.e).

3. Missugused lilled ja taimed hakkavad alles õitsema juulikuul metsas, nurmel, aasal, j. m.? Kui mõni taim tundmatu, saata tema **joonis** või kuivatatud taim, aga tingimata õite-lehtede ja juurega.

4. Järvedes, tiikides ja jõgedes kasvab valge vesiroos ja kollane jõekupp. Nende suured lehed ujuvad ikka vee pääl, sellepääle vaatamata, kas veepind tõuseb või vajub. Kuidas see võimalik?

5. Säälsamas kasvab ka kõigile tuntud **roog**, mis oma lehtede suuna muudab. Kuhu poole on nad pöördenud?

6. Mis võib tähele panna õhtul ristikehina põllul?

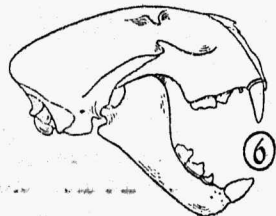
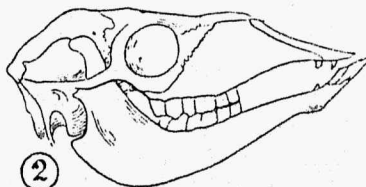
7. Millal esimesi, küpsi **marju** leidsite?

8. Millal alati heinateoga ja rukkilõiku-sega? Millal lõpetati?

9. Missugused linnud veel poegi hauduvad?

Pilt-ülesanne.

10. Ühel noorel loodusesõbral oli kogus kuus looma päälüüd. Neil olid küll sedelikesed numbritega, kuid nimedeta (joonis), mis unnesid. Et jälle teada saada õiged nimed, tõi omanik oma kogu õpetaja-loodusteadlase kätte ja palus nimed juure kirjutada. Õpetaja kirjutas küll nimed, aga jättis numbrid panemata. Ta kirjutas nii. — **Hunt** — haarab ja lõhub oma saaki. **Sipelgakar** — toidab end pehme-test putukatest. **Orav** — närib pähkleid ja võib neid tagavaraks suus hoida. **Puuma** — lõõb hambad sügavalt oma saagi kehasse. (elab Lõuna-Ameerikas.) **Hobune** — hammustab taimed üsna maapinna ligidal ja hõõrub toidu peeneks. Ja viimane: on see taimetoitlase või lihasõõja looma oma? Noorusmaalased aitavad korraldada see kogu, panevad nimede juure numbrid ja vastavad ka viimasele küsimusele.

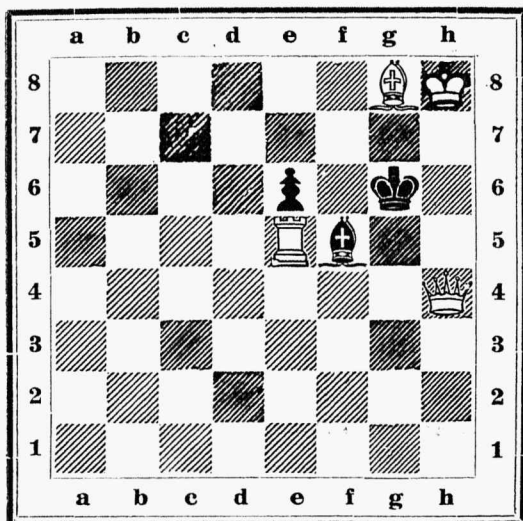
Male.

Toimetaja A. Burmeister.

Ülesanne nr. 3.

Kokku säädnud F. Wardener (Grazis).
II auhind „Le Soleil de Marseille“ turniiril
1926. a.

Mustad.

Valged.

Valged: Kh8, Lh4, Ve5, Og8.

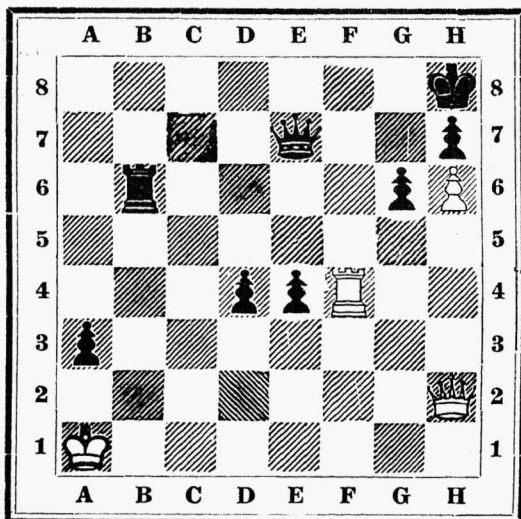
Mustad: Kg6, Of5, Ee6.

Valged algavad ja annavad matt kahe sammuga.

Lõpumäng nr. 3.

Kokku säädnud O. Jevetsky (elas enne Tartus).

Mustad.

Valged.

Valged: Ka1, Lh2, Vf4, Eh6.

Mustad: Kh8, Le7, Vb6, Ea3, d4, e4, g6 ja h7.

Valged algavad. Mäng jääb viigile (remis).

Partii nr. 3.

Mängitud Havannas simultaanseansis, ühes
11 teiste partiidega.

Valged.

1. e2—e4,

2. Rb1—c3,

Mustad.

e7—e5,

Rb8—c6,

3. f2—f4, d7—d6,

4. Rg1—f3, a7—a6,

5. Of1—c4, Oc8—g4,

6. f4 : e5, Rc6 : e5?,

7. Rf3 : e5, Og4 : d1,

8. Oc4 : f7+, Ke8—e7,

9. Rc3—d5 annab matt.

Tellijaile tähelepanuks. Paljud teise pooleaasta tellijad on saatnud tellimisrahaks 100 marka. Noorusmaa ilmub nüüd kaks korda kuus ja maksab 200 mk.

Noorusmaa

on aknaks, kust noored näevad kõike neile huvitavat

NOORUSMAA

Noorusmaa

ILMUB KAKS KORDA KUUS

Tellimishind poolaastas 200 mk.